MAAELUMINISTEERIUM

Põllumajandussektori 2015. aasta III kvartali ülevaade

Põllumajandussektori 2015. aasta III kvartali ülevaade

Koostanud Maaeluministeeriumi põllumajandusturu korraldamise osakond

SISUKORD

1. 2015. aasta III kvartali ilmastik ja taimede areng 3
2. Taimekasvatus 5
   2.1. Põllumajanduskultuuride kasvupinnad ja saagid 5
   2.2. Taimekasvatussaaduste tootjahinnad 9
   2.3. Turukorraldus 12
3. Loomakasvatus 14
   3.1. Piimatootmine 16
   3.2. Lihatootmine 17
   3.3. Munatootmine 18
   3.4. Mesindus 18
   3.5.Turukorraldus 18
4. Põllumajanduse majandusnäitajad 22
   4.1. Põllumajanduse tootjahinna ja ostuhinna indeksid 22
   4.2. Põllumajanduse majandusharu 2014. aasta majandustulemused EAA alusel 23
   4.3. Põllumajandusettevõtete ja toiduainete tootmise ettevõtete 2015. aasta II kvartali majandusnäitajate võrdlus 30
5. Euroopa Liidu komiteedes ja töögruppides osalemine 35

Kokkuvõte 40

Lisa 1. Teravilja turuolukord EL-s 41
Lisa 2. Piima ja piimatoodete turuolukord EL-s 44
Lisa 3. Sealiha turuolukord EL-s 47
Lisa 4. Veise- ja vasikaliha turuolukord EL-s 49
Lisa 5. Linnuliha ja munade turuolukord EL-s 52
Lisa 6. Lamba-ja kitseliha turuolukord EL-s 55

Põllumajandussektori 2015. aasta III kvartali ülevaate on koostanud Maaeluministeeriumi põllumajandusturu korraldamise osakond. Ülevaates on toodud üheksa kuu andmed ning rohkem on rõhutatud kolmandas kvartalis toimunut. Ilmastiku ja taimede arengu kokkuvõtte aluseks on Eesti Taimekasvatuse Instituudi agrometeoroloog-ekspert Laine Kepparti ülevaated.

Vastutav toimetaja Urve Valdmaa, urve.valdmaa@agri.ee

Tallinn, november 2015

1. 2015. aasta III kvartali ilmastik ja taimede areng

Urve Valdmaa Eesti Taimekasvatuse Instituudi (ETKI) agrometeoroloog-ekspert Laine Kepparti ülevaadete alusel.

Juuli keskmine õhutemperatuur püsis peaaegu kogu kuu vältel normist madalamana. Normist kõrgem oli temperatuurirežiim ainult kuu esimestel päevadel. 3. ja 4. juulil tõusid maksimaalsed õhutemperatuurid enamuses Eestis varjus 27-29 kraadini, päikese käes veelgi kõrgemale. Mereranniku oli ilm jahedam. Päike ja tuul kuivatasid kiiresti mulda ja päevastel tundidel vajusid lopsakamate taimede (sh ristiku ja kartuli) lehed longu. Vihma tuli kuu alguses ainult kohati ja väga vähestes paikades ning sajuhulgad olid väiksed. Esimesed sajurikkamad päevad olid 6. ja 7. juuli. Alanud vihmadega koos muutus ilm jahedaks ja keskmine õhutemperatuur püsis kuni kuu lõpuni normist madalamana (v.a 26. juuli). Kuu teisel poolel maksimaalne õhutemperatuur üle 25 kraadi enamuses Eestis ei küündinud ja kõige jahedamatel öödel mõõdeti paiguti õhus sooja alla 6 kraadi, maapinna lähedal veelgi vähem. Sadas sageli, kuid sajuhulgad jäid enamasti väikeseks. Kuu teise poole tugevamad sajud (eriti 31. kuupäeval) lamandasid nii heina kui teravilja. Kohati oli juuli lõpuks talirukis põldudel lausaliselt maas. Kogu juulikuu sajusumma kõikus Eestimaa piires 36 mm-st kuni 138 mm-ni. Kõige kuivemateks piirkondadeks jäid Saaremaa läänerannik ja Kirde-Eesti, normist tunduvalt enam tuli vihma Kagu- ja Loode-Eestis ning kohati väiksemates piirkondades ka mujal Eestis. Päike paistis juulis Jõgeval 217 tundi, mis moodustab normist 76%.
Kuu keskmine õhutemperatuur jäi tavapärasest 1-2 kraadi võrra madalamaks. Kuu alguse kuuma järel muutus taimede areng aeglaseks. Soojalembeste kurkide ja suvikõrvitsate viljad kasvasid visalt, teraviljad küpsesid aeglaselt ning ebaühtlaselt. Kui taliteravilja põllud muutusid juba kuu alguse kuuma järel kollakaks (said piimküpseks), siis juuli lõpuks vili veel koristusküpseks ei saanud. Efektiivseid (üle 5 kraadi) õhutemperatuure kogunes kuu jooksul Jõgeval 330 kraadi, mis on normist ca 50 kraadi võrra vähem. Kasvavas kokkuvõttes kogunes juuli lõpuks efektiivseid õhutemperatuure Jõgeval ca 960 kraadi, mis on normist ligi 100 kraadi võrra vähem ja looduse areng oli kuu lõpu seisuga normist enam kui nädal aega maha jäänud. Teraviljade arengus nii suurt mahajäämust võrreldes keskmisega Jõgeval tehtud vaatluste järgi ei olnud, kuna suviteraviljad külvati kevadel tavapärasest varem ja taliviljadel ei olnud talvekahjustusi ning nende kasv algas talve järel erakordselt vara.

August kujunes tavapärasest soojemaks. Kuu keskmine õhutemperatuur ületas Jõgeval kogu vaatlusrea (1922-2014) keskmist 0,8 ja normi (1981-2010) 0,5 kraadi võrra. Kuu jooksul eristus kaks normist soojemat perioodi: 6.-13. august ja 21.-29. august. Augusti maksimaalne õhutemperatuuri näit registreeriti 6. augustil Võrus (31,6 kraadi). Kahe kuumaperioodi vahel muutusid ööd väga jahedaks ja maapinna lähedal esines mitmel pool korduvalt öökülma. Jahe periood oli ebasoodne soojust enam nõudvate kultuuride (nt kurgile ja suvikõrvitsale) kasvamiseks. Efektiivseid õhutemperatuure kogunes Jõgeval augustis ca 350 kraadi ja aktiivseid õhutemperatuure 500 kraadi. Mõlemad summad ületavad kuunormi ca 20 kraadi võrra. Kogu kasvuperioodi jooksul kogunes aga nii efektiivseid kui ka aktiivseid õhutemperatuure Jõgeval 31. augustiks normist ca 80 kraadi võrra vähem. Kuu jooksul paistis Jõgeval päike 312 tundi, mis moodustab normist 137%. Vihma sadas kuu jooksul kõikjal Eestis napilt. Kui normi järgi sajab augustis vihma mandri siseosas 80-100 mm ning rannikul ja saartel 65-75 mm, siis tänavu kõikus augusti sajusumma 17 mm-st 77 mm-ni. Pikk sademeteta periood oli 13.-25. augustini ning

see oli teraviljakoristuseks väga soodne. Teraviljad olid kasvatanud hea saagi, kuid olid ebaühtlaselt valminud, mis muutis koristustööd keerukaks. Ligi kahenädalase kuivaperioodi ajal nappis paljude aia- ja põllukultuuride kasvuks mullas niiskust ning kuu viimastel päevadel sadanud vihmad olid hilisema valmivuse ajaga kartulisortidele väga vajalikud, sest neil jätkus veel mugulate intensiivne kasv ja veetarve oli suur.

September oli normist ligi kahe kraadi võrra soojem. Eriti kõrge temperatuurirežiim oli 14.-26. septembrini, kui üksikutel päevadel ületas ööpäeva keskmine õhutemperatuur normi 6-7 kraadi võrra. Päevane õhutemperatuur tõusis sisemaal 24. septembril üle 20 kraadi, kohati ligi 24 kraadini. Sellist kõrget temperatuuri sügisel nii hilisel kuupäeval võib pidada üsna haruldaseks nähtuseks. 30. septembril registreeriti kohati selle sügise esimene öökülm õhus. Tavapäraselt tekivad esimesed öökülmad õhus Mandri-Eestis 20.-30. septembril.
Efektiivseid õhutemperatuure kogunes septembris Jõgeval 221 kraadi, mis on normist enam kui 46 kraadi võrra rohkem. Vegetatsiooniperioodi kasvavas kokkuvõttes kogunes kuu lõpuks efektiivseid temperatuure ligi 1 400 kraadi, mis on normist 35 kraadi võrra vähem. Aktiivseid õhutemperatuure kogunes Jõgeval septembris 335 kraadi, mis ületab normi 115 kraadi võrra. 2015. aasta taimekasvuperioodil kogunes aktiivset soojust 30. septembri seisuga 1 974 kraadi, mis ületab normi 37 kraadi võrra.
Vihma sadas septembris Eesti piires erinevalt. Kuu sademete hulk kõikus 34 mm-st 122 mm-ni. Vihma tuli kõige napimalt Lääne-Eesti saartel ja rannikul ning Loode-Eesti rannikul. Kõige sajusemad piirkonnad olid Kesk-Eestis, Pandivere kõrgustikul ja Lämmijärve ääres. Valdavalt olid rohked sajud septembri I dekaadil, kuid paiguti esines üksikuid tugevamaid vihmahooge ka kuu teisel poolel.
Septembris jätkus teraviljakoristus, kuid veel kuu lõpuski oli näha koristamata põlde. Koristustöid takistasid vihmad, hommikuti aeglaselt kuivanud kaste ja udu. Vili oli ebaühtlaselt valminud, mis muutis nii koristustööd kui saagi kuivatamise keeruliseks. Saagid olid suured ja kuivatamine võttis aega. Kartulivõtuks olid tingimused septembri II ja III dekaadil valdavalt soodsad, I dekaadil takistasid koristustöid vihmad ja märg muld.
Septembri I dekaadil külvatud talirukis jõudis kuu lõpuks alustada võrsumist, kuu keskel külvatud talinisul oli arenenud kaks lehte. Oraste areng oli septembri lõpuks tavapärasest tasemest 1-1,5 nädalat ees.

2. Taimekasvatus

Toomas Lepplaan, Reno Paju, Kadri Rand

2.1. Põllumajanduskultuuride kasvupinnad ja saagid

2015. aastal oli põllukultuuride kasvupind Statistikaameti (SA) esialgsetel andmetel kokku 625,5 tuh ha, mis on eelmise aasta põllukultuuride kasvupinnast 17,1 tuh ha võrra ehk 3% suurem. Põllukultuuridest kasvatati esialgsete andmete põhjal teravilja 6% ja kaunvilju 63% suuremal pinnal kui eelmisel aastal, kuid kartuli kasvupind vähenes 9% ja tehniliste kultuuride kasvupind 10%.
Tänavune saagikoristus jäi võrreldes viimaste aastatega kaks nädalat hilisemaks ning SA andmetel oli Eestis 15. septembri seisuga koristatud 78% teravilja, 64% herne, 52% kartuli ning 58% rapsi ja rüpsi kasvupinnast. Käesoleval aastal koristati prognoosi kohaselt teravilja rekordsaak ning ka keskmine saagikus kujunes samuti aegade parimaks. Peamiste põllukultuuride saake 2014. aastal ning 2015. aasta saagiprognoosi kajastab tabel 1.

Tabel 1. Peamiste põllukultuuride saagiandmed 2014. aastal ja Maaeluministeeriumi 2015. aasta saagiprognoos

	2014			2015 prognoos		
	kasvupind tuh ha	saak tuh tonni	saagikus kg/ha	kasvupind tuh ha	saak tuh tonni	saagikus kg/ha
Teravili kokku	332,9	1 221,6	3 669	352,8	1 470,8	4 169
Talivili	102,8	423,2	4 116	120,1	599,4	4 990
sh talinisu	81,0	347,8	4 295	97,6	501,7	5 141
rukis	15,4	49,6	3 211	14,3	56,2	3 920
talioder	0,2	0,6	3 392	1,1	4,8	4 324
tritik	6,2	25,5	4 050	7,1	36,7	5 178
Suvivili	230,1	798,4	3 469	232,7	871,4	3 745
sh suvinisu	73,4	267,7	3 648	72,1	255,5	3 542
oder	125,6	457,5	3 641	132,7	535,6	4 038
kaer	27,3	65,0	2 384	24,5	71,8	2 928
segavili	3,0	7,6	2 523	2,1	7,6	3 612
tatar	0,8	0,6	719	1,3	1,2	882
Kaunvili	19,1	39,5	2 070	31,1	71,3	2 291
Kartul	6,4	117,3	18 472	5,8	110,0	18 900
Raps	80,0	166,2	2 078	70,8	177,4	2 505

Allikas: SA, MEM

Teravili
Maaeluministeeriumi ja Statistikaameti koostöös koostatud prognoosi kohaselt kujuneb teravilja kogusaagiks käesoleval aastal 1 470,8 tuh t, mis on eelmise aasta kogusaagist 20% enam ning ühtlasi saavutataks sellega ka teraviljasektori arengukavas aastaks 2020 püstitatud eesmärk. Prognoosi kohaselt koristati nii suvi- (eelmise aastaga võrreldes +9%) kui taliviljadel (+42%) läbi aegade parim saak.
Prognoosi kohaselt oli teravilja kasvupind 352,8 tuh ha ja keskmiseks saagikuseks kujuneb 4 169 kg/ha ning seega ületab teravilja saagikus hektari kohta esmakordselt 4 tonni piiri. Taliteravilja kasvupind oli prognoosi kohaselt 120,1 tuh ha, mis on 17,3 tuh ha ehk 17% suurem kui eelmisel aastal. Suviteravilja kasvupind oli prognoosi

kohaselt 232,7 tuh ha, mis on eelmise aasta tasemel. Sarnaselt eelmisele aastale andsid ka sel aastal nii suvi- kui taliviljad väga hea saagi, kuid eriti tuleks rõhutada taliviljade kõrget saagikust, mis prognoosi kohaselt kujuneb 5 tonni hektari kohta.
Head talvitumistingimused (külm kevad ning jahedapoolne, aga piisava päikese ja vihmaga suvi) olid teraviljade kasvuks ning rekordsaakide saamiseks igati soodsad. Viljakasv sõltub väga palju ilmast, kuid samas peab ka põllumees ise palju panustama, et ilmast tulenevaid riske võimalikult miinimumini viia. Aastaid on Eesti põllumehed üritanud saada 10 tonnilist hektarisaaki ning sel aastal saavutati see nii talinisu (10,7 t/ha), talirukki (10,3 t/ha) kui ka taliodra puhul, mille hektarisaagikuseks kujunes rekordilised 12 t/ha.
Tänavuse kevade ja suve eripäraks oli ka see, et jaheda, tuulise ning vihmase ilma tõttu ei tekkinud taimede lehtedele loomulikku kaitsvat vahakihti, mille tõttu tekkisid mitmel pool taimedel haiguste tõrjel pritsimiskahjustused, seda eriti talinisu puhul.
Päikseline augustikuu võimaldas põllult suure osa saagist ära koristada, kuid siiski lükkus paljudel põllumeestel viljalõikus edasi ka vihmasesse septembrisse. Vihm aga mõjub halvasti seemne kvaliteedile. Seega algas sügiskuu põllumeestele raskelt, kuna rekordsaagid oli vaja põllult vihmade vahel kätte saada. Viljalõikus jäi sel aastal hiliseks, kuna kevad oli külm ja head kasvutingimused aitasid kasvatada suure saagi, mille tõttu ka terade valmimine venis pikemaks (taimede areng ja terade küpsemine oli aeglane). Koristusaja nihkumise tõttu jäid ka taliviljakülvid paiguti hiliseks, kuna põllud olid veel suviviljade all.
Sarnaselt eelmisele aastale valmis ka tänavu teravili enam-vähem üheaegselt, mis põhjustas probleeme vilja vastuvõtupunktides – veokite ootejärjekorrad võisid venida mitme tunniseks. Eriti suureks on see probleem muutunud viimasel aastatel, kui teravilja kogusaak on kasvanud 1 mln tonnini ja suuremaks. Seega on vaja mõtelda, kuidas kogu logistikat kiirel koristusperioodil paremaks muuta - seda nii veoautode, vilja peale- ja mahalaadimise, tollipunktide, sadamate, laborivõimsuste jms osas.

Raps
Rapsi ja rüpsi kasvatati käesoleval aastal prognoosi kohaselt kokku 70,8 tuh hektaril. Prognoosi järgi kujuneb rapsi saagiks 177,4 tuh t ning keskmiseks saagikuseks 2 505 kg/ha. Kogu rapsi ja rüpsi kasvupinnast oli 15. septembriks koristatud 58% ning koristuspinna hektarilt saadud keskmiselt 3 156 kg seemet.
Sarnaselt teraviljadele saadi ka talirapsiga tänavusel viljelusvõistlusel väga head tulemused, 16-lt osalenud põllult saadi üle 6 tonnine (senine rekord 4,8 t/ha) hektarisaak kolmel põllul. Talirapsi uueks rekordiks sai 6,9 t/ha, samas kui kehtiv maailmarekord fikseeriti Inglismaal selle aasta augustis 6,7 t/ha.

Kartul
Septembri lõpus koostatud prognoosi kohaselt kujuneb kartuli kasvupinnaks 5,8 tuh ha, millelt koristatakse kokku 110 tuh t mugulaid ning saagikuseks kujuneb 18,9 t/ha. Kartuli kasvupinnast oli 15. septembriks koristatud 52% ning koristuspinna keskmiseks saagikuseks oli 24 t/ha.
Külma ja kuiva kevade tõttu tuli kartulile alla vähem mugulaid, aga need kasvasid piisavate sademete olemasolul suureks, erinevalt eelmisest aastast kui kartuli mugulaid oli palju, aga need jäid väikeseks. Niiske suve tõttu kujunes kartulikasvatuses sel aastal tähtsaks lehemädaniku tõrje. Tõrjega hiljaks jäädes hävisid kartulipealsed varakult ning mädanik võis edasi liikuda mugulatesse, mis omakorda pidurdas mugulate kasvu. Suureks abiks on Taimekasvatuse Instituudi ja TÜ Talukartuli koostöö tulemusena ühistu liikmete põldudel olevad ilmajaamad.

Ilmajaama kogutud andmed õhuniiskuse, -temperatuuri, tuule kiiruse jms kohta saadetakse Šveitsis asuvasse serverisse, kus on lehemädaniku arengu matemaatilised mudelid. Sealt tulevate andmete põhjal planeeritakse Eestis õige pritsimise aeg. Lisaks lehemädanikule oli jätkuvalt probleemiks kartulimardikad ja metssead, kes kahjustavad saaki.
Viimaste aastate madal müügihind on teinud kartulikasvatamise väga keeruliseks. Madala hinna tõttu püütakse kulusid kokku hoida, nt väetamisega, mis aga kahjustab kartuli kvaliteeti. Sügiseti tekib ka kartuli ülepakkumine, kuna paljudel tootjatel ei ole piisavalt hoidlaid ja enamus saagist püütakse juba sügisel maha müüa, mis omakorda viib hinna madalaks. Nende põhjuste tõttu on kartuli kasvupind aasta-aastalt vähenenud.

Rohusöödad
Ühe- ja mitmeaastaste söödakultuuride kasvupind oli 2015. aastal SA esialgsetel andmetel 160,1 tuh ha, mis on eelmise aastaga võrreldes 4% väiksem. Loodusliku (püsi)rohumaa pind oli esialgsetel andmetel kokku 200,2 tuh ha, mis on pisut vähem kui eelmisel aastal.

Avamaa- ja katmikköögivili
Avamaaköögivilja kasvupind oli SA esialgsetel andmetel 2015. aastal 3 125 ha, mis on aasta varasemaga võrreldes 231 ha rohkem (joonis 1). Kõige rohkem kasvatatakse avamaal rohelist hernest (528 ha), porgandit (490 ha) ja kapsast (474 ha), mis kokku moodustab ligi poole (48%) avamaaköögiviljade kasvupinnast.
Avamaaköögivilja kasvupind on võrreldes 2014. aastaga suurenenud peamiselt tänu rohelise herne kasvupinna suurenemisele 183 ha võrra. Samuti suurenes söögipeedi kasvupind (+42 ha), kuid vähenes kaalika (-34 ha) ja porgandi kasvupind (-22 ha). Kapsa, kurgi, mugulsibula ja küüslaugu kasvupindades aastaga suuri muutusi ei toimunud.
Katmikalal kasvatati 2014. aastal köögivilja kokku 240,9 hektaril, sellest 148 ha tomatit, 69,9 ha kurki ja 23 ha muid köögivilju.

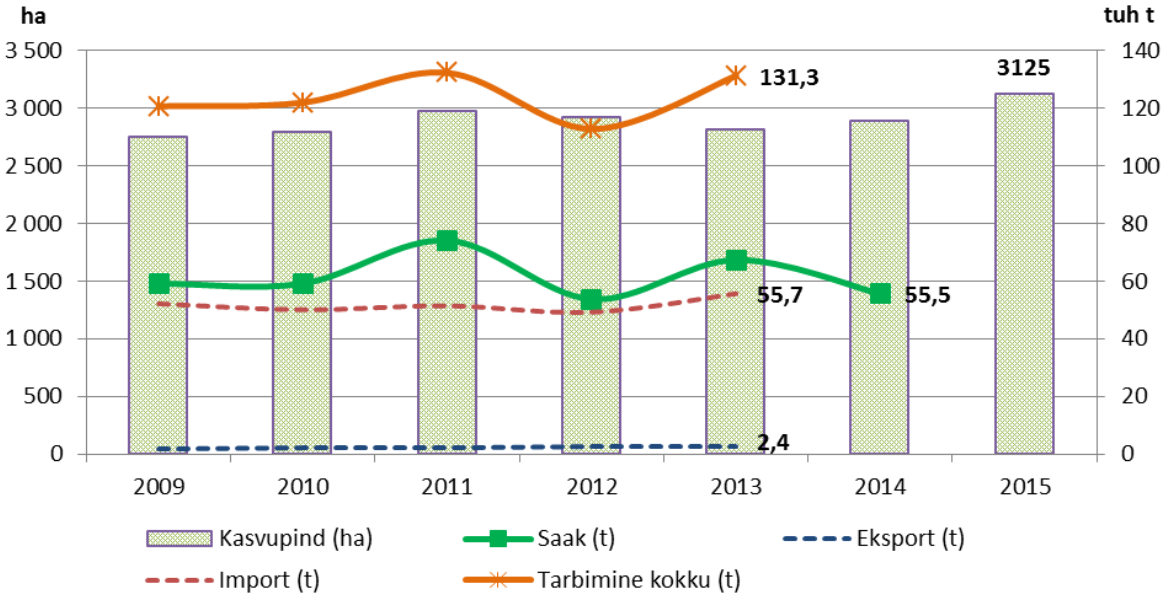

Allikas: SA

Joonis 1. Avamaaköögivilja kasvupind, köögivilja kogusaak ning värske köögivilja tarbimine, import ja eksport aastatel 2009-2014(2015).

Värske köögivilja tarbimine oli aruandeperioodil 2013/2014 kokku 131 280 t, mis on 16% rohkem kui eelnenud perioodil ja viimase viie aasta keskmisest (123 837 t) 9% enam (tabel 2). Eelmise aasta köögivilja kogusaak oli üle kahe korra väiksem värske köögivilja tarbimisest (joonis 1). Köögivilja import oli 55 653 t, mis on 13% rohkem ning eksport oli 2 428 t, mis on 3% rohkem kui perioodil 2012/2013.

Tabel 2. Värske köögivilja ressurss ja kasutamine, tonnides

	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015
Kasvupind, ha	2 796	2 981	2 923	2 813	2 894	3 125
Saak	70 624	73 889	88 125	66 064	78 860	-
Import	52 156	50 052	51 435	49 206	55 653	-
Eksport	1 722	2 166	2 065	2 364	2 428	-
Tarbimine kokku	120 721	122 019	132 330	112 834	131 280	-

Periood (1. juuli kuni järgmise aasta 30. juuni)
Allikas: SA

Puuviljad ja marjad

2014. aastal oli puuvilja- ja marjaaedade (k.a maasikakasvatus, metsamarjakultuurid, oma tarbeks koduaias kasvatatavad viljapuud ja marjapõõsad) kogupind SA **lõplike andmete** järgi 6 607 ha. Suurima kasvupinnaga olid õuna- ja pirniaiad, moodustades puu- ja marjaaedade kogupinnast 44% (2 924 ha). Marjakultuuridest kasvatati 2014. aastal kõige rohkem maasikat (605 ha) ja musta sõstart (528 ha).

Marja- ja puuviljakultuuride saagikused võivad aastati päris palju erineda, mis sõltub mitmetest teguritest, peamiselt aga ilmastikutingimustest (pakaseline talv, õitsemisaegne öökülm, sademed), kuid ka sortide eripärast. 2015. aasta saakide kohta ei ole statistika veel ilmunud, kuid võib eeldada, et sel aastal saadi tavapärasest suurem õuna- ja marjasaak. Tänu pehmele talvele ei esinenud viljapuudel külmakahjustusi ning õitsemisajal ei olnud ka tugevaid öökülmasid, mis oleks kahjustanud õiepungi ja õisi. Samas oli soe ja lumekattega talv soodne taimekahjurite levikule ning osades piirkondades takistas jahe kevadilm ja tugev tuul mesilastel viljapuude tolmlendamist.

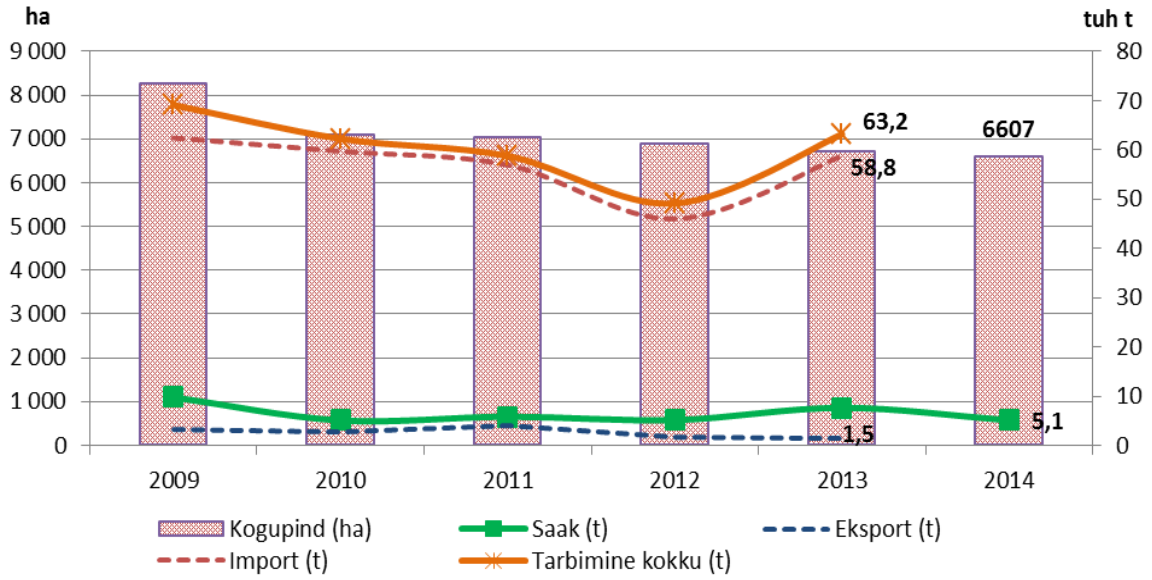

Allikas: SA

Joonis 2. Viljapuu- ja marjaaedade pindala, puuvilja- ja marjasaak ning värskete puuviljade ja marjade tarbimine, import ja eksport aastatel 2009-2014

Värskete puuviljade ja marjade tarbimine oli 2013/2014. aruandeperioodil 63 197 t, mis on võrreldes eelnenud perioodiga 29% rohkem ja viimase viie aasta keskmisest tarbimisest 4% enam (joonis 2). Samal ajal suurenes ka imporditavate puuviljade ja marjade kogus 28%. Kokku imporditi puuvilju ja marju 58 827 t. Puuviljade ja marjade eksport kokku oli 1 513 t, mis on 8% vähem kui aasta varem ja üle kahe korra vähem kui 2011/2012. perioodil (tabel 3).

Tabel 3. Puuviljade ja marjade ressurss ja kasutamine, tonnides

	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014
Kasvupind, ha	8 275	7 093	7 041	6 892	6 705
Saak	9 773	5 071	5 834	5 144	7 643
Import	62 452	59 725	56 938	45 972	58 827
Eksport	3 253	2 820	3 927	1 639	1 513
Tarbimine kokku	69 138	62 262	58 766	49 127	63 197

Periood (1. juuli kuni järgmise aasta 30. juuni)
Allikas: SA

2.2. Taimekasvatussaaduste tootjahinnad

TNS EMORi kogutava hinnainfo põhjal olid 2015. aasta III kvartalis **teravilja kokkuostuhinnad** (teraviljatööstustelt, -veskitelt ja teistelt teravilja kokkuostjatelt kogutavad tegelikud Eestis toodetud toidu- ja söödavilja keskmised ostuhinnad, mis on kaalutud iganädalaste ostukogustega ja ei sisalda käibemaksu) veidi kõrgemad kui aasta tagasi samal ajal.

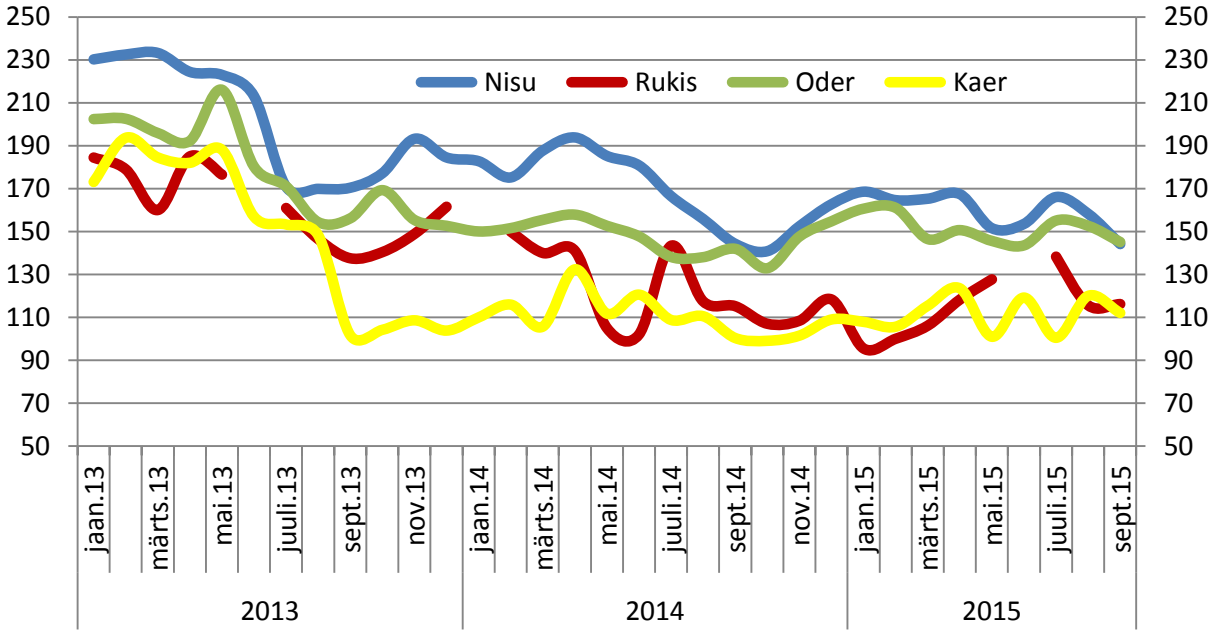

Allikas: TNS EMOR, MEM

Joonis 3 . Teravilja keskmised kokkuostuhinnad 2013-2015 III kvartal, €/t

Toidunisu keskmine kokkuostuhind oli septembris 147 €/t, mis on 9% madalam kui augustis ning võrreldes eelmise aasta septembriga 7% madalam. Söödanisu kokkuostuhind oli septembris 138 €/t, mis on 7% madalam kui augustis, kuid 7% kõrgem kui eelmisel aastal III kvartali lõpus.

Tabel 4. Teravilja ja rapsi kokkuostuhinnad (töötlejaettevõtete kaalutud keskmine), käibemaksuta (€/t)

	2014 sept	2015 juuli	2015 aug	2015 sept	Muutus ± %	
					sept 2015 / aug 2015	sept 2015 / sept 2014
Nisu	144,24	166,07	158,26	144,14	-0,1	-0,1
Toidunisu	158,48	178,62	162	146,98	-9,3	-7,3
Söödanisu	128,77	156,87	148,18	137,6	-7,1	6,9
Rukis	115,19	138,27	115,59	116,17	0,5	0,9
Toidurukis	116,02	138,27	117,77	116,84	-0,8	0,7
Söödarukis	-	-	102,95	100,18	-2,7	-
Oder	141,92	155,09	152,64	145,09	-4,9	2,2
Toiduoder	145,67	-	-	-	-	-
Söödaoder	141,51	155,09	152,71	145,31	-4,8	2,7
Kaer	100,35	100,46	120,01	112,04	-6,6	11,6
Toidukaer	-	-	-	124,43	-	-
Söödakaer	100,35	95,96	117,92	107,25	-9,0	6,9
Tritik	108	140	139,9	-	-	-
Raps	298,53	362,2	373,81	-	-	-

Allikas: TNS EMOR, MEM

Toidurukki keskmine kokkuostuhind oli septembris 117 €/t, mis on 1% madalam kui augustis, kuid 1% kõrgem kui eelmise aasta septembris. Söödarukki hind oli 100 €/t, mis on 3% madalam kui augustis.
Söödaodra hind oli septembris 145 €/t, mis on 5% madalam kui augustis, kuid 3% kõrgem kui eelmisel aastal samal ajal.
Söödakaera hind oli 107 €/t, mis on augustiga võrreldes 9% madalam, kuid eelmise aasta septembriga võrreldes 7% kõrgem (tabel 4).
Teravilja ja rapsi hinnad jätkasid III kvartalis kerget langust. Viimasest kahest väga heast teravilja aastast tingituna on teravilja varud maailmas rekordilised. Ka Eestis on viimasel kolmel aastal olnud väga hea teraviljasaak. Teravilja varude taastumine maailmas on viinud teravilja hinnad alla ning surve hindadele püsib ka edasi (lisaks rekordsaagile on majanduskasv aeglustunud, toornafta hind langenud, kasvanud on konkurents eksportijate vahel jne).
EL teravilja turuolukorra kohta vt lisa 1.

Köögiviljade tootjahinnad
2015. aasta III kvartalis olid keskmised tootjahinnad võrreldes möödunud aasta sama kvartali tootjahindadega kõrgemad kapsal (76%), porgandil (61%), mugulsibulal (31%) ja tomatil (50%), kuid kurgi tootjahind oli madalam (-12%) ning peedi tootjahind püsis muutumatuna. Köögiviljade tootjahinnad (köögiviljakasvatajatelt kogutavad keskmised oma toodetud köögiviljade müügihinnad oma laos) kvartalite võrdluses on toodud tabelis 5.

Tabel 5. Köögiviljade tootjahinnad käibemaksuta, €/kg (tootjate aritmeetiline keskmine hind kuu lõpus)

	I kv 2014	I kv 2015	II kv 2014	II kv 2015	III kv 2014	III kv 2015
Peakapsas	0,23	0,2	0,3	0,32	0,17	0,3
Porgand	0,19	0,24	0,2	0,33	0,23	0,37
Peet	0,16	0,16	0,17	0,16	0,2	0,2
Mugulsibul	1,39	-	-	-	0,94	1,23
Kurk	2,54	2,19	1,44	1,36	1,06	0,93
Tomat	-	-	1,84	1,91	1,05	1,57

Allikas: TNS EMOR

Joonisel 4 on toodud kapsa, porgandi ja peedi tootjahinnad 2014. aasta algusest kuni käesoleva aasta augustini. Kapsa ja porgandi tootjahinnad kallinesid 2015. aasta alguses ning jätkasid kallinemist kuni maini. Peakapsa hind oli mais võrreldes jaanuari keskmise hinnaga 106% kallim (+0,18 €/kg) ning porgandi hind juunis 57% kallim (+0,12 €/kg). Porgandi keskmine tootjahind oli augustis 0,36 €/kg ja kapsal 0,29 €/kg. Peedi tootjahind püsis alates aasta algusest suhteliselt stabiilsena 0,15 €/kg -0,17 €/kg, kuid tõusis juulis tasemele 0,22 €/kg. Augustis oli peedi keskmine tootjahind 0,19 €/kg.

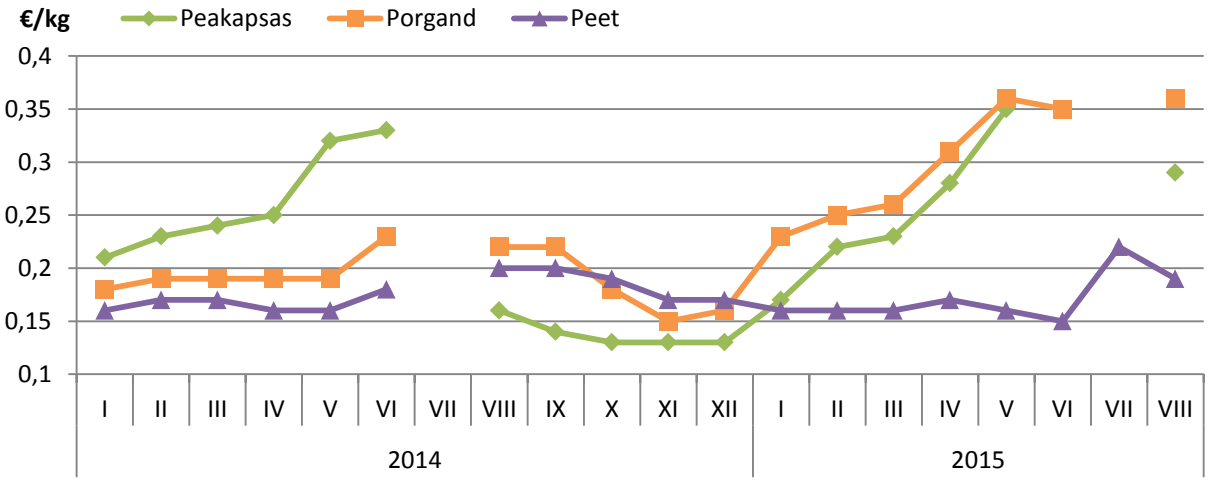

Allikas: TNS EMOR

Joonis 4. Peakapsa, porgandi ja peedi tootjahinnad 2014. aasta jaanuarist 2015. aasta augustini

2.3. Turukorraldus

2015. aasta III kvartali alguse seisuga (jaanuar-september) oli **puu- ja köögivilja turustusnõudeid kontrollitud** 764 korral 4 251 partii osas, sh 253 imporditavat ja 107 eksporditavat partiid. Läbiviidud kontrollide käigus kehtestatud tingimustele mittevastavaid kaubasaadetisi ei tuvastatud. Mitteavastavustest teavitamised on EL liikmesriikidele kohustuslikud, kui kontrolli käigus tuvastatakse teisest liikmesriigist pärit kaubasaadetis, mis ei vasta turustamisstandarditele vigade või riknemise tõttu, mida oleks saanud pakkimise ajal avastada või kui kolmandast riigist pärit kaubapartiid ei lubata vabasse ringlusesse turustamisstandarditele mittevastavuse tõttu. Teavitused edastatakse Euroopa Komisjonile ja tõenäoliselt seotud liikmesriikidele.
Kontrolli tulemusena on kolme kvartali jooksul puuduste kõrvaldamiseks kokku vormistatud 35 ettekirjutust, millest 34 koostati jaemüügiettevõtetele ja 1 hulgimüügiettevõttele. Ettekirjutuste koostamise peamiseks põhjuseks oli lubatust suurem arv riknenud toodete esinemine partiis või puudused tarbijale esitatud teabes (päritolu riik, klass ning sort). Vastavusesertifikaate turustusnõuetele väljastati kokku 239 korral, nendest 190 III kvartalis.

Käesoleva aasta 21. oktoobri seisuga oli PRIA-le esitatud 3 **litsentsitaotlust köögivilja importimiseks** (kokku 75 t) ja 2 litsentsitaotlust kuivatatud köögivilja importimiseks (kokku 54 t), mis mõlemad ka rahuldati. **Impordikvoodi taotlusi** oli esitatud 2 (küüslauk), mis samuti rahuldati.

Koolipuuvilja ja -köögivilja kava raames oli 2014/2015. õppeaasta eest (1.08.2014 – 31.07.2015) 3. novembri seisuga välja makstud 831 907 eurot (EL rahastus 743 406 eurot ja Eesti riigi rahastus 88 502 eurot). Seotud tegevuste eest maksti 2015. aastal toetust kokku 25 223 eurot, millest EL rahastus oli 22 700 eurot ja Eesti riigi rahastus 2 522 eurot.
Koolipuuvilja ja -köögivilja toetust puu- ja köögiviljade pakkumiseks on võimalik taotleda aastaringselt kuuel perioodil aastas. Kõige rohkem taotleti toetust viiendal

taotlusperioodil (1. aprill - 31. mai) ning siis maksti toetust kokku 205 548 eurot. Seotud tegevuste eest saab toetuse taotlusi esitada 1. - 22. veebruarini.
Esitatud toetuse taotluste alusel osales 2014/2015. õppeaastal kavas 811 haridusasutust, kus õpib kokku 114 371 last. Eelarvet on kasutatud aktiivsemalt kui eelmisel õppeaastal, kuid lõplik summa selgub hiljem, kuna viimase taotlusperioodi eest on võimalik toetust taotleda mitme kuu vältel.
Lastele pakutud toodete puhul kehtib koolipuuvilja ja -köögivilja toetuse taotlemisel toetusmäär 0,064 eurot lapse kohta õppepäevas. Seotud tegevuste läbiviimiseks on toetuse piirmäär 30 eurot õpilase kohta õppeaastas.
Täpsem info koolipuuvilja ja -köögivilja toetuse taotlemisest on kättesaadav PRIA kodulehel
(http://www.pria.ee/et/toetused/valdkond/euroopa_liidu_toiduprogrammid/koolipuuviljatoetus/)

3. Loomakasvatus

Liina Jürgenson, Ragne Lokk, Kalev Karisalu, Ahto Tilk, Helena Vaher

Statistikaameti esialgsetel andmetel kasvatati Eestis 30. septembri seisuga 263 tuh veist (sh 92 tuh piimalehma), 335 tuh siga, 99 tuh lammast ja kitse ning 2 185 tuh lindu (tabel 6). Eelmise aasta sama ajaga võrreldes on loomade ja lindude arv vähenenud. Kõige enam on vähenenud sigade ja piimalehmade arv, vastavalt 12% ja 5%. Lammaste ja kitsede ning lindude arv on suurenenud 1-2%.

Tabel 6. Loomade ja lindude arv seisuga 30. september (tuhandetes)

	2014	2015	Muutus 2015/2014	
			+/-	%
Veised	270,3	263,4	-6,9	97
sh piimalehmad	97,1	92,3	-4,8	95
Sead	378,5	334,8	-43,7	88
Lambad ja kitsed	97,6	99,3	1,7	102
Kodulinnud	2 169,8	2 185,4	15,6	101

Allikas: SA, MEM

Statistikaameti viimase viie aasta III kvartali andmete võrdlus näitab veiste koguarvu pidevat suurenemist kuni aastani 2014. Käesoleva aasta III kvartalis oli ca 7 tuh veist vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Veiste koguarvu vähenemine on toimunud peamiselt piimalehmade arvelt. Kui eelmise aasta 30. septembri seisuga oli 97 tuhat piimalehma, siis käesoleval aastal samal ajal oli 5 tuh looma vähem. Loomade arvu vähenemises on eelkõige mõjutanud madalatest kokkuostuhindadest tingitud turuolukord.
Vasikaid sündis käesoleva aasta 9 kuuga 87 tuh, mis on 3 tuh looma võrra vähem kui eelmisel aastal sama aja jooksul.
Sigade arv on samuti vähenenud - kui 2014. aasta III kvartali seisuga oli 379 tuh siga, siis sel aastal samal ajal 43,7 tuh siga vähem. Ka sealihasektoris on turuolukord keeruline - lisaks madalatele kokkuostuhindadele on sektoril tulnud silmitsi seista sigade Aafrika katku mõjudega.
Põrsaid sündis 9 kuu jooksul 554 tuh, mis on 32 tuh võrra vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) esialgsetel andmetel[1] oli põllumajandusloomade registris 30. septembri seisuga veiseid kokku 263,8 tuh, neist piimatõugu lehmi 92,2 tuh ja lihatõugu lehmi 25,7 tuh. Lambaid oli registris 90 tuh ja kitsi 4,5 tuh (tabel 7).
Võrreldes eelmise aasta sama ajaga on veiste arv kokku vähenenud 6,7 tuh looma võrra, sh piimalehmade arv vähenes 4,9 tuh looma võrra. Lihatõugu lehmade arv on suurenenud 2,4 tuh, lammastel 1,8 tuh ja kitsede arv 400 looma võrra.

[1] Teatud erinevus SA andmetest on tingitud asjaolust, et vastavalt põllumajandusloomade registri asutamise määrusele peavad loomapidajad, põllumajanduslooma tapmist ning loomsete jäätmete käitlemist korraldavad isikud andmed registrisse kandma 7 päeva jooksul arvates põllumajanduslooma märgistamise, EL liikmesriigist Eestisse toimetamise või registrisse kantavate andmete muutmise päevast, põllumajanduslooma tapmise või loomsete jäätmete käitlemisse vastuvõtmise päevast. Lammas ja kits märgistatakse ja kantakse registrisse 6 kuu jooksul looma sünnist alates. SA esitab andmed aga konkreetse kuupäeva seisuga loomakasvatuse valikvaatlusega kogutud ja töödeldud andmete alusel.

Maakonniti vaadates suurenes veiste koguarv neljas maakonnas ja vähenes kõigis teistes maakondades. Suurim veiste arvu vähenemine oli Jõgeva- (4 037 looma võrra) ja Tartumaal (1 151 looma võrra). Veiste arv suurenes kõige enam Viljandi- (780 looma võrra) ja Saaremaal (718 looma võrra).

Tabel 7. Loomade arv maakondades seisuga 30. september 2015

	Veised kokku	Piimatõugu lehmad	Lihatõugu lehmad	Lambad	Kitsed
Harjumaa	14 874	4 649	1 608	6 698	274
Hiiumaa	5 774	627	1 645	3 641	142
Ida- Virumaa	5 972	1 761	909	2 239	544
Jõgevamaa	20 385	8 578	938	2 425	148
Järvamaa	31 415	13 805	972	3 665	260
Läänemaa	13 661	2 735	2 974	4 406	278
Lääne- Virumaa	29 183	11 161	2 219	5 297	267
Põlvamaa	15 045	6 422	529	5 679	339
Pärnumaa	27 218	10 264	2 695	6 342	907
Raplamaa	19 933	6 187	2 293	6 440	287
Saaremaa	20 806	5 300	3 603	17 139	304
Tartumaa	14 452	5 591	754	4 299	176
Valgamaa	13 432	4 163	1 457	8 142	123
Viljandimaa	21 258	7 873	1 663	5 405	156
Võrumaa	10 435	3 117	1 422	8 272	336
Kokku	**263 843**	**92 233**	**25 681**	**90 089**	**4 541**

Allikas: PRIA

Piimalehmi on jätkuvalt enim Järvamaal (13,8 tuh looma), üle 10 tuh looma on veel Lääne-Virumaal ja Pärnumaal. Võrreldes eelmise aasta III kvartali andmetega suurenes käesoleval aastal samal perioodil piimalehmade arv vaid Viljandimaal (165 looma võrra). Lihatõugu lehmi on enim Saare-, Lääne- ja Pärnumaal. Lammaste osas jätkub olulisima kasvatuspiirkonnana Saaremaa domineerimine - käesoleva aasta 30. septembri seisuga kasvatati seal 19% kõikidest Eestimaa lammastest. Enim suurenes lammaste arv eelmise aastaga võrreldes Harju- ja Raplamaal vastavalt 941 ja 709 lamba võrra, suurim vähenemine oli aga Hiiumaal - 433 lammast. Kitsede arvukuse osas püsib endiselt esikohal Pärnumaa 907 kitsega (20% kõikidest kitsedest Eestis) ning järgneb Ida-Virumaa 544 kitsega.
PRIA põllumajandusloomade registri esialgsetel andmetel oli 30. septembri seisuga Eestis kokku 3 850 veisekasvatajat, mis on 116 võrra vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Vähenemine on tingitud peamiselt piimalehmade kasvatajate arvu vähenemisest 250 võrra 2 211-ni, samas kui lihatõugu lehmade kasvatajate arv on suurenenud 109 võrra 1 593 tootjani. Enamuse piimatootmise lõpetajatest (145) moodustasid taas 1-2 lehmaga loomakasvatajad. Aastaga on suurenenud nii lamba kui ka kitsekasvatajate arv – III kvartali lõpu seisuga oli PRIA registris lambakasvatajaid 1 979 (55 võrra rohkem kui aasta tagasi) ja kitsekasvatajaid 637 (41 võrra rohkem kui aasta tagasi).

3.1. Piimatootmine

Ebasoodsad turutingimused mõjutasid jätkuvalt piimatootmise näitajaid ka käesoleva aasta III kvartalis ning pärsivad edasist piimasektori arengut.
Statistikaameti esialgsetel andmetel toodeti 2015. aasta 9 kuuga 582,5 tuh t piima (joonis 5), mis on 26,1 tuh t võrra ehk 4,3% vähem kui eelmise aasta sama ajaga. Kuigi eelmise aastaga võrreldes on piimatootmine veidi vähenenud, siis viimase viie aasta võrdluses ületas 2015. aasta 9 kuu piimatoodang aastate keskmist ca 3%.
Piima kokkuostuhind oli 2015. aasta 9 kuu keskmisena vaid 237 €/t, mis võrreldes eelmise aasta sama perioodiga oli 32% madalam. Viimati oli keskmine piima kokkuostuhind nii madalal tasemel 2009. aasta turukriisi ajal. Vaatamata madalale piima kokkuostuhinnale on piimalehmade produktiivsus veidi suurenenud. Piima keskmine toodang lehma kohta oli 9 kuuga 6 243 kg, mis ületab eelmise aasta sama perioodi 13 kg võrra ning on kõrgeim tase kui kunagi varem Eestis nimetatud perioodil.

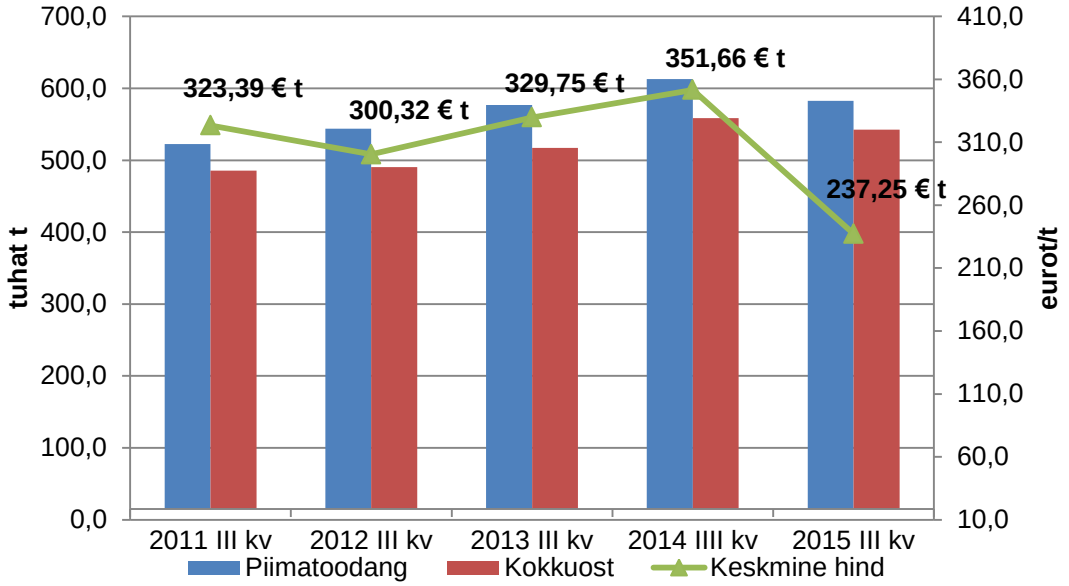

Allikas: SA

Joonis 5. Piima tootmine ja kokkuost kolme kvartali jooksul aastatel 2011-2015

Kokkuostjatele realiseeriti 2015. aasta 9 kuuga 542,7 tuh t 4%-lise rasva- ja 3,4%-lise valgusisaldusega piima (joonis 5), mis on võrreldes eelmise aasta sama ajaga 30,2 tuh t ehk 5,3% vähem. Töötlemiseks või edasimüümiseks kokkuostetud piima osatähtsus kogu piimatoodangust küündis 93%-ni.
Kvaliteedinäitajatelt oli kokkuostetud piim kõrge kvaliteediga - 99,5% piimast kuulus eliit ja kõrgemasse sorti (62,2% eliitsorti ja 37,3% kõrgemasse sorti).

3.2. Lihatootmine

2015. aasta 9 kuuga tapeti majapidamistes või müüdi lihatöötlemisettevõtetele tapaks 88,6 tuh t (eluskaalus) loomi ja linde (tabel 8), mis on eelmise aasta 9 kuuga võrreldes 1,2 tuh t võrra ehk 1% rohkem.

Tabel 8. Lihatoodang eluskaalus 9 kuuga (tonnides)

	2014	2015	2015/2014 +/-	2015/2014 %
Tapaloomi ja -linde kokku	87 401	88 557	1 156	101
sh veised	16 342	14 708	-1 634	90
sead	49 970	52 014	2 044	104
lambad, kitsed ja linnud	21 089	21 835	746	104

Allikas: SA, MEM

Sealiha toodeti 2015. aasta 9 kuuga (eluskaalus) 52 tuh t, mis on 2 tuh t rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Sealiha toodang suurenes eelmise aastaga võrreldes I ja II kvartalis, kuid vähenes III kvartalis. Sealiha osatähtsus liha kogutoodangust moodustas 59%, mis on eelmise aasta sama ajaga võrreldes 2 pp rohkem. Lihatöötlemisettevõtted ostsid kolme kvartali jooksul kokku 394,6 tuhat siga, kellest saadi 31,2 tuh t liha. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes sigade kokkuost 116 tuh sea võrra.
Sealiha keskmine kokkuostuhind SA andmetel oli 9 kuu keskmisena 1 526 €/t, mis on 211 €/t madalam kui eelmisel aastal samal perioodil. Eelnevate aastatega võrreldes oli sealiha kokkuostuhind sel aastal kuude lõikes madalaim. 2014. aasta hinnatasemega võrreldes maksti 2015. aasta üheksal kuul sealiha tonni kohta kuude võrdluses 171-270 eurot vähem. Kui märtsist juulini oli sealiha kokkuostuhind stabiilne, siis augustis vähenes hind tonni kohta 32 eurot. Üheks põhjuseks oli sigade Aafrika katku levik. Käesoleva aasta 21. juulil diagnoositi esimene sigade Aafrika katku juhtum kodusigadel, mille järgselt karmistati bioohutuse nõuded seakasvatuses veelgi ning 31. juulil kehtestas Euroopa Komisjon tauditsoonide uued piirid, mille kohaselt jäi rangeimasse ehk III tsooni osa seakasvatusettevõtteid (ca 20% Eestis peetavatest sigadest). III tsoonis vähenes sealiha kokkuostuhind märgatavalt. Maaeluministeeriumi poolt läbiviidud uuringu kohaselt oli III tsooni jääva sealiha kokkuostuhind 32.-40. nädalani ca 50% madalam kui Eesti keskmine kokkuostuhind.

Veiseliha toodeti 2015. aasta 9 kuuga (eluskaalus) 14,7 tuh t, mis on 10% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Veiseliha osatähtsus moodustas kogu lihatoodangust 17%. Veiste kokkuost 9 kuu arvestuses on suurenenud. Lihatöötlemisettevõtete poolt kokkuostetud 28,8 tuh veisest saadi kolme kvartaliga 7,1 tuh t liha, mis on 1 tuh t võrra rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Keskmiseks rümba kaaluks oli 247 kg. Tunnustatud lihakäitlemisettevõtetes 9 kuu jooksul tapetud veistelt saadud lihast moodustas 62% lehmadelt saadud liha (5 pp rohkem kui eelmisel aastal samal ajal). Veiseliha keskmine kokkuostuhind SA andmetel oli 9 kuu keskmisena 1 984 €/t, mis on 47 €/t madalam kui eelmisel aastal samal perioodil.

Linnu-, lamba- ja kitseliha toodangud on SA andmebaasis III kvartalis esitatud koos. Linnuliha osatähtsus kogu lihatoodangust oli eelmise aasta andmetel 23% ja lamba-ja kitselihal 2%.

Lihatöötlemisettevõtete poolt kokkuostetud 3 tuh lambast saadi 55,3 t liha. Lammaste ja kitsede kokkuost kolme kvartali jooksul oli eelmise aastaga võrreldes 0,7 tuh võrra väiksem. Lamba-ja kitseliha 9 kuu keskmine kokkuostuhind oli 3 006 €/t, mis on eelmise aasta sama perioodi hinnast 312 €/t kõrgem.

3.3. Munatootmine

2015. aasta esimese 9 kuuga toodeti 142,6 mln **muna**, mis on 5,7 mln muna võrra ehk 3,8% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Munatoodang III kvartalis oli 49,6 mln muna, mis on 2 mln muna vähem kui eelmise aasta III kvartalis. Kana kohta saadi 9 kuuga 203 muna, mis on 4 muna rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil.

3.4. Mesindus

Kolmandas kvartalis lõppes „Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riikliku programmi 1.09.2013-31.08.2016“ (mesindusprogramm) teine tegevusaasta. Alates 2004. aastast on Eestis rakendatud kokku 4 riiklikku mesindusprogrammi perioodi ning III kvartalis lõppes üheteistkümnes mesindusprogrammi aasta.
Mesindusprogrammi teise aasta II poolaastal tasuti kavandatud tegevuste eest 97 485 eurot, mis moodustas planeeritud tegevuste rahalisest mahust 90,9%.
Mesindusprogrammis rakendatakse kokku nelja meedet: tehniline abi, varroatoosi monitooring ja tõrjemeetodid, mee kvaliteedi määramine ja juhtimine ning mesilasperede arvukuse suurendamise arendustööd.
„Tehnilise abi“ meetmes korraldati kokku 2 Eesti mesinike teabepäeva 15,25 tunni mahus ning 32 piirkondlikku õppe- ja teabepäeva 74 tunni mahus. Korraldati 3 mesinduskursust (Kuresaares, Põlvas ja Pärnus) algajatele ning 1 kursus edasijõudnutele Olustveres. Telliti 2 välismaal väljaantavat perioodilist mesindustrükist, koostati 3 perioodilist infolehte „Mesinik“ ning anti välja mesindusalane väiketrükis „Mesilaste korjetaimed ja taimede tolmeldamine mesilaste abil“ ja kordustrükk „Varroatoosi ja kaasnevate mesilashaiguste tõrje“. Valmis õppefilm „Kvaliteetse mee tootmine ja turustamine“.
Kaheksas vaatlusmesilas toimus tarukaalude näitude ja ilmavaatluse põhinäitajate fikseerimine. Mesindustehnika ja -tehnoloogia arendustöö käigus tehti valmis 2 esialgset meepumba versiooni: labapump ja hammaspump.
„Varroatoosi monitooringu ja tõrjemeetodi“ meetme raames teostati kahes testmesilas varroalestade arvukuse jooksvaks diagnostikaks seirevaatlusi ja välitöid. Testmesilates testiti erinevaid ravimeetodeid, hinnati nende efektiivsust ja võimalikku kõrvaltoimet.
„Mee kvaliteedi määramise ja juhtimise“ meetme raames koguti 75 meeproovi, millest analüüsiti füüsikalis-keemilisi ja organoleptilisi kvaliteedinäitajaid, 25 meeproovi osas määrati suhkruid ning 38 meeproovist uuriti õietolmu sisaldust.
„Mesilasperede arvukuse suurendamise arendustöö“ meetme raames viidi läbi mesilasemade seemendamist vähemalt 2 tõumesilas.

3.5.Turukorraldus

2015. aasta III kvartalis püsisid piimatoodete hinnad eelmiste aastatega võrreldes madalal tasemel. Kvartali esimeses pooles olid piimatoodete hinnad enamasti languses, kuid kvartali lõpus hakkasid hinnad tõusma. Turu madalseisust tingituna oli

piimatoodete turuhindade ja sekkumishindade või virtuaalsete sekkumishindade vahed märgatavalt kahanenud ning seetõttu leidsid mitmed turukorralduslikud meetmed III kvartalis aktiivset kasutamist.

Või ja lõssipulbri sekkumiskokkuost on igal aastal 1. märtsist kuni 30. septembrini avatud meede, mille raames on võimalik üle-euroopaliselt kokkuostu müüa kuni 50 tuh t võid fikseeritud hinnaga 2 218 €/t ning 109 tuh t lõssipulbrit hinnaga 1 698 €/t. Kui sekkumisperioodi jooksul sekkumiseks pakutud kogused ületavad eelpoolnimetatud kogused, siis võib Euroopa Komisjon vastava toote sekkumiskokkuostu peatada. Sellisel juhul võib Euroopa Komisjon avada või ja lõssipulbri kokkuostu pakkumismenetluse teel. Erakorralisena võeti augustis vastu või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu pikendamine.
Halvenenud turuolukorrast tingituna müüdi juulis EL liikmesriikidest esimesed kogused (197 t) lõssipulbrit sekkumiskokkuostu Leedus ning seejärel hakkas lõssipulbri müük sekkumiskokkuostu toimuma ka teistes liikmesriikides ning III kvartali lõpuks oli 8 liikmesriigis sekkumisladudesse müüdud 22 tuh t lõssipulbrit.
Või sekkumiskokkuostu üheski liikmesriigis seni kasutatud ei ole ning või sekkumisladude laoseis oli 2015. aasta III kvartali lõpuks kõikjal EL-s nullis.
Eestis või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu ei kasutatud.

Või ja lõssipulbri eraladustamine on turukorralduslik meede, kus toodete pakkuja kõrvaldab tooted teatud ajaks turult ning saab selle eest toetust. Eraladustamise käivitamine toimub alates 2014. aastast Euroopa Komisjoni algatusel vajaduspõhiselt. Või ja lõssipulbri eraladustamine on olnud avatud alates 2014. aasta septembrist. 2015. aasta III kvartalis augustis võeti Euroopa Komisjoni algatusel erakorralisena vastu eelnõu või ja lõssipulbri eraladustamise pikendamise kohta, kuni 2016. aasta 29. veebruarini.
Eraladustamises kehtestatud toetusmäärad:

- või: 90-210 päeva ladustamiskulud määraga 18,93 €/t ladustamislepingu sõlmise kohta ning iga ladustamise päeva kohta 0,28 €/t;
- lõssipulber: 90-210 päeva ladustamiskulud fikseeritud määraga 8,86 €/t ladustamislepingu sõlmimise kohta ja 0,16 €/t iga ladustamise päeva kohta;

Või eraladustamise lepinguid on 2014. aasta septembrist alates kuni 2015. aasta III kvartali lõpuni sõlmitud 10 liikmesriigis kokku 152,3 tuh t ladustamiseks. 2015. aasta III kvartali lõpuks oli ladudes 99,6 tuh t võid.
Lõssipulbri eraladustamise lepinguid on 2014. aasta septembrist alates kuni 2015. aasta III kvartali lõpuni sõlmitud 8 liikmesriigis kokku 50,4 tuh t ladustamiseks. Koguseliselt oli, 2015. aasta III kvartali lõpuks, ladudes 24 127 t lõssipulbrit.
Eestis piimatoodete eraladustamine 2015. aasta III kvartali seisuga kasutust ei olnud leidnud.

Piima tootmiskvoodi rakendamise viimasel aastal (lõpuga 31. märts 2015) ületas Eestis põllumajandustootjate poolt kokkuostjatele tarnitud piimakogus esmakordselt piima tarnekvoodi mahtu. Kvooti ületati ca 8 tuh t ning selle eest arvestati ja Eesti riigi kohustusena Euroopa Komisjoni vastu üles võetav kvoodiületamise tasu on 2,23 mln eurot. Viimase kvoodiaasta kohta sätestatud erandina võis liikmesriik lubada kvooti ületanud tootjatel ajatada kvoodiületamise tasu maksmine kolme aasta peale (maksmise tähtpäevadega 30. september 2015, 2016 ja 2017). Eesti riik otsustas seda võimalust kasutada ning 31. juulil 2015 lõppenud ajatamise taotlemise käigus ajatas

115 põllumajandustootjat tasu maksmise kokku 92% ulatuses kogu Eesti kvoodiületamise tasu summast.

Koolipiimakava eesmärgiks on soodustada eelkooliealiste laste ning kooliõpilaste hulgas piima ja piimatoodete tarbimist ning laste tervislikku toitumist ja toitumisharjumuste kujunemist. Samuti võimaldab koolipiimakava lasteaialastele ning õpilastele pakkuda abikava raames lubatavaid tooteid soodsama hinnaga. Koolipiimatooteid võib pakkuda lasteaialastele, I-XII klassi õpilastele ning kutsekeskharidust omandavate õpilastele.
Koolipiimakava raames tarbitud piimatoodete eest maksti 2015. aasta III kvartalis toetust kokku 426,9 tuh eurot, millest EL toetuse osa oli 180,1 tuh eurot ning Eesti riigi eelarvest makstav täiendav toetus 246,8 tuh eurot. III kvartali lõpu seisuga oli 2015. aastal koolipiimatoetust makstud kokku 1,4 mln eurot, millest EL toetuse osa oli 597,6 tuh eurot ja Eesti riigi eelarvest makstav täiendav toetus 820,2 tuh eurot.
Koolipiimatoetust saab taotleda piimale, maitsestatud (kakao, puuviljamahla või maitselisandiga) piimale, hapupiimale ja maitsestatud hapupiimale (vähemalt 1,5% rasvasisaldusega), maitsestamata jogurtile ning keefirile.
2015. aasta viimaste (kuni juuli k.a) andmete alusel on koolipiimatoodete tarbimise osakaalud erinevate koolipiimatoodete lõikes välja toodud joonisel 6.

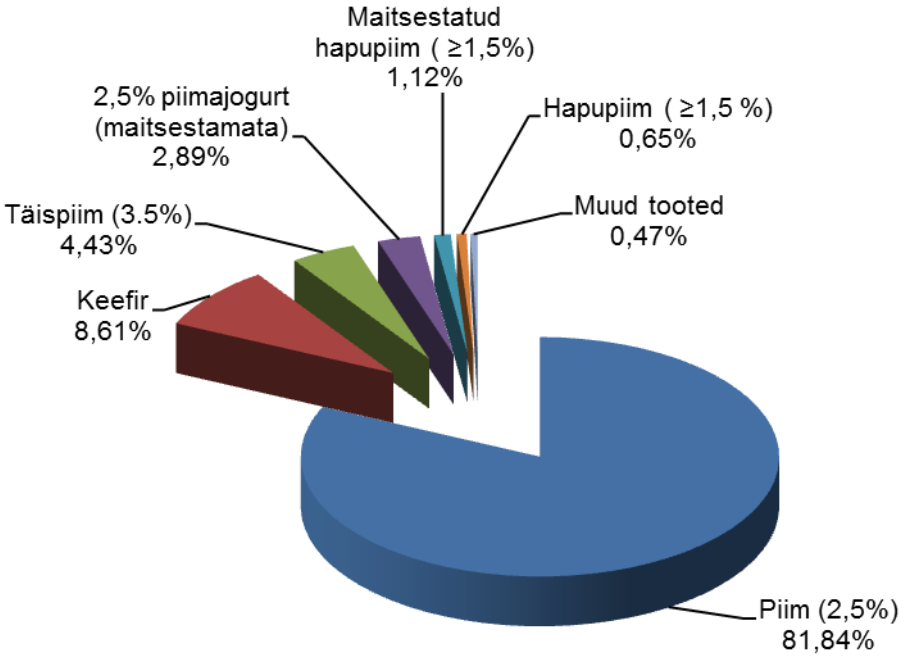

Allikas: PRIA

Joonis 6. Koolipiimatoodete tarbimise osakaal koolipiimakavas 2015. aastal (jaanuar-juuli)

Koolipiimakavas jõustusid 1. augustist 2015 uued siseriiklikud regulatsioonid: maaeluministri määrus nr 74 "Koolipiimatoetus" ning maaeluministri käskkirjaga nr 92 kinnitatud „Koolipiimakava rakendamise riiklik strateegia".

Uue määrusega kaasnevad toetuse taotlemises järgnevad muudatused:

- 2015. aastal hakkas alates taotlusperioodist 1. august - 30. september kehtima **uus Eesti riigieelarvest makstav lisatoetuse määr - 23,69 eurot 100 kg toote kohta** (varem oli lisatoetuse määr 25,24 eurot 100 kg toote kohta). EL eelarvest makstava toetuse määr on endiselt 18,15 eurot 100 kg toote kohta. Kokku makstakse 100 kg tarbitud toote kohta toetust 41,84 eurot.
- 2015. aasta 1. augustil algavast taotlusperioodist alates **ei arvestata käibemaksu koolipiimakavas abikõlblike kuludena**. Muudatus tuleneb ühtsest lähenemisest koolitoidukavades (koolidele ning koolieelsetele lasteasutustele koolipuu ja -köögivilja kava ning koolipiimakava), samuti ei vasta käibemaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1308/2013 sätestatud liidu toetuse saamise tingimustele.
- Uue määruse järgi hakkasid alates 1. augustist kehtima ka **uued taotlusvormid**, mis on kättesaadavad PRIA kodulehelt:

http://www.pria.ee/et/toetused/valdkond/turukorraldus/koolipiimatoetus/

Lisaks määrusele jõustus 1. augustil maaeluministri käskkirjaga nr 92 kinnitatud „Koolipiimakava rakendamise riiklik strateegia“. Koolipiimakava rakendamise riikliku strateegia koostamise kohustus tulenes 2013. aastal EL ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) reformi käigus vastu võetud otsustest.
Alates 2015/2016. õppeaastast (1. augustiks) pidid need liikmesriigid, kes soovivad koolipiimakava rakendada, koostama koolipiimakava rakendamise strateegia, mis kinnitab liikmesriigi tasandil kava strateegilised eesmärgid ning aitab kaasa nende efektiivsele täitmisele. Eesti „Koolipiimakava rakendamise riikliku strateegia“ kinnitas maaeluminister 18. juunil 2015 käskkirjaga nr 92.
Koolipiimakava strateegia on lisatud tutvumiseks maaeluministeeriumi veebilehel:
http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/toetused-ja-riigiabi/otsetoetused-ja-turukorraldus/koolipiim

4. Põllumajanduse majandusnäitajad

Katre Kirt, Urve Valdmaa

4.1. Põllumajanduse tootjahinna ja ostuhinna indeksid

Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks iseloomustab Eestis toodetud põllumajandussaaduste müügihindade muutust.

Tabel 9. Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi muutus 2015. aasta III kvartalis võrreldes eelmise aasta III kvartaliga

Põllumajandussaadus	Tootjahinnaindeksi muutus, % III kvartal 2014- III kvartal 2015
Taimekasvatus	8,4
Teravili (k.a. seeme)	1,3
Tehnilised kultuurid	21,2
Köögivili ja aiandussaadused	19,4
Puuvili ja marjad	15,3
Kartul (k.a. seeme)	-8,3
Loomakasvatus	-17,0
Loomad lihaks	-9,4
Piim	-22,1
Munad	-8,5
Kokku	-8,9

Allikas: SA, MEM

Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi muutus 2015. aasta III kvartalis võrreldes eelmise aasta III kvartaliga oli -8,9% (tabel 9), sealhulgas taimekasvatuses 8,4% ja loomakasvatuses -17,0%. Tootjahinnaindeks suurenes taimekasvatussaaduste (v.a kartul) ning vähenes loomakasvatussaaduste osas. Suurim vähenemine toimus piima (-22,1%) osas ning enim suurenes tehniliste kultuuride (21,2%) hinnaindeks.

Tabel 10. Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeksi muutus 2015. aasta III kvartalis võrreldes eelmise aasta III kvartaliga

	Ostuhinnaindeksi muutus, % III kvartal 2014- III kvartal 2015
Seeme	0,3
Energia, kütus, määrdeained	-10,0
Väetis ja pinnaseparandaja	1,2
Taimekaitsevahendid	-1,0
Veterinaarkulud	4,0
Loomasööt	-1,7
Seadmete hooldus, remont ja materjalid	4,3
Ehitiste hooldus ja remont	0,5
Muud kaubad ja teenused	1,2
Kokku	-1,0

Allikas: SA, MEM

Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks, mis iseloomustab põllumajandusäriühingute kuluartiklite hinnamuutusi, vähenes 2015. aasta III kvartalis võrreldes eelmise aasta III kvartaliga 1% (tabel 10). Enim vähenes energia, kütuste ja määrdeainete (-10%) ostuhinnaindeks.

Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks vähenes III kvartalis võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 8,9% ning põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks 1,0%, mis näitab, et põllumajandustootjate tulud on võrreldes eelmise aasta III kvartaliga võrreldes oluliselt vähenenud.

4.2. Põllumajanduse majandusharu 2014. aasta majandustulemused EAA alusel

Põllumajanduse majandusharu majandustulemusi hinnatakse kolmel korral aastas: esialgne hinnang koostatakse jooksva aasta detsembriks, seda täiendatakse jaanuaris ning lõplikud andmed avaldatakse järgneva aasta oktoobris. Hinnangu koostamisel on aluseks põllumajanduse majandusarvestuse (*EAA – Economic Accounts for Agriculture)* metoodika, mis on kehtestatud Nõukogu määrusega (EÜ) nr 138/2004. Vastavalt määruses kehtestatud metoodikale koostas ja avaldas SA käesoleva aasta novembris 2014. aasta kohta lõplikud andmed[2].

Tabel 11. Põllumajanduse majandusliku arvestuse näitajad aastatel 2010-2014 (mln eurot) ja muutus 2014/2013 (%)

	2010	2011	2012	2013	2014*	Muutus 2014/2013, %
Taimekasvatustoodang	275,3	336,3	428,6	382,2	384,4	0,5
sh tootetoetused taimekasvatusele	1,0	-	-	-	-	-
Loomakasvatustoodang	320,8	387,8	383,7	451,7	424,3	-6
sh tootetoetused loomakasvatusele[3]	3,4	3,7	4,2	4,05	3,9	-3
Põllumajandustoodang kokku	596,0	724,1	812,3	833,9	808,7	-3
Põllumajanduslikud teenustööd	18,1	26,8	37,8	41,9	37,3	-10
Lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine	54,1	59,7	48,1	48,3	54,3	12
Põllumajanduse majandusharu toodang alushinnas	668,3	810,6	898,2	924,0	900,2	-3
Vahetarbimine	433,8	500,4	538,8	591,3	555,9	-6
Brutolisandväärtus	234,5	310,2	359,4	332,8	344,4	3
Põhivara kulum	82,4	85,7	92,7	104,1	113,1	9
Netolisandväärtus	152,1	224,5	266,8	228,7	231,3	1
Tootmistoetused[4]	165,0	174,3	187,1	192,3	168,2	-13
Tootmisteguritulu ehk netolisandväärtus faktorhinnas	311,1	386,1	450,0	416,8	394,8	-5
Aastatööühikud	25 361	24 877	24 644	22 063	21 970	-0,4
Tootmisteguritulu / ATÜ[5], eurot	12 267	15 520	18 261	18 893	17 969	-5

* Tagasiulatuvalt on aastate 1995-2014 kohta tehtud ümberarvestused vastavalt ESA2010[6] reeglistikule; puudutab vahetarbimise, kulumi ja vastavalt tulemusnäitajate väärtusi

Allikas: SA, MEM

[2] Avaldatud SA andmebaasis 20.11.2015

[3] 2014. aastal piimasektori eritoetus, seakasvatuse eritoetus; aastatel 2010-2013 piimasektori eritoetus, ammlehma kasvatamise ning ute ja emakitse kasvatamise täiendav otsetoetus/üleminekutoetus.

[4] Maaelu arengukava raames ning siseriiklike toetustena põllumajandustootjatele makstavad toetused (sh keskkonnameti poolt makstav loomakahjutoetus).

[5] ATÜ- aasta tööjõuühik, 1800 tundi täistööaega, sisaldab nii tasustatud kui tasustamata töötunde.

[6]EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 549/2013, 21. mai 2013, Euroopa Liidus kasutatava Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteemi kohta; http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32013R0549

Põllumajanduse majandusharu toodangu (*output of the agricultural industry)* väärtuseks kujunes taime- ja loomakasvatustoodangu (põllumajandustoodang), põllumajanduslike teenustööde ning põllumajanduslike majapidamiste lahutamatute mittepõllumajanduslike kõrvaltegevuste väärtuse kogusummana koos tootetoetustega (ehk alushindades) 2014. aastal 900,3 mln eurot, millest tootetoetused moodustasid 0,4% (tabel 11).
Majandusharu toodangu väärtus vähenes võrreldes eelnenud aastaga 3%. Seejuures toodangu maht suurenes 4,5%, kuid tootjahinnad langesid 7%.
Toodangu struktuuris domineeris loomakasvatustoodangu väärtus (47%), taimekasvatustoodang moodustas 43% ja lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine ning põllumajanduslikud teenustööd 10%. Vahetarbimise osatähtsus majandusharu toodangust langes 2014. aastal 62%-le, mis võrreldes 2013. aastaga jättis brutolisandväärtuseks kahe protsendi võrra enam.
Kuna majandusharu toodangu väärtus vähenes võrreldes 2013. aastaga 3% vähem kui vahetarbimises tehtud kulutused, siis suurenes brutolisandväärtus[7] 344,4 mln euroni. Netolisandväärtus[8] suurenes vaid 1%, kuna tehtud investeeringuid kaudselt kajastav kulum suurenes 9%. Tootmistoetusi maksti 168,2 mln eurot ja need moodustasid tootmisteguritulust[9] 43%. Tootmisteguritulu, milles on arvesse võetud toodangu väärtus, toodanguga seotud tootetoetused, muud toetused ning kulutused sisenditele, vähenes 5% ja sellest 47% kulus tööjõu-, rendi- ja intressikulude katmiseks.

Taimekasvatustoodangu väärtus (384,4 mln eurot) jäi peaaegu 2013. aasta tasemele (tabel 11). Seitsmeprotsendilise tootjahinna languse tasandas samaväärne toodangu mahu kasv. Tootetoetusi taimekasvatusele 2014. aastal ei makstud.

Tabel 12. Taimekasvatustoodangu väärtus (mln eurot) aastatel 2012-2014 ja muutus võrreldes eelnenud aastaga (%)

	2012	2013	Muutus 2013/2012, %	2014	Muutus 2014/2013, %
Teravili	208,3	146,2	-30	175,9	20
sh nisu	109,1	69,5	-36	94,0	35
sh rukis	10,3	2,7	-74	5,7	213
sh oder	68,7	63,9	-7	64,8	1
sh kaer	14,4	7,9	-45	6,8	-13
Söödakultuurid	80,9	74,8	-8	72,3	-3
Tehnilised kultuurid	78,6	69,0	-12	61,0	-12
Köögi ja aedviljad, lilled ja taimed	31,0	37,1	20	26,8	-28
Kartul	24,8	48,1	94	40,6	-15
Puuviljad ja marjad	4,7	6,2	32	6,8	10
Muu taimekasvatustoodang	0,31	0,79	225	0,83	5
Taimekasvatustoodang kokku	428,6	382,2	-11	384,4	0,5

Allikas: SA, MEM

Tabel 12 kajastab taimekasvatustoodangu väärtusi ja muutusi aastatel 2012-2014. Suurima mõjutaja, teraviljatoodangu, väärtus suurenes 2014. aastal võrreldes 2013. aastaga viiendiku võrra - seejuures suurenes toodangu maht 29% (peamiselt nisu ja odra kõrge saagikuse tõttu) ja tootjahind vähenes 7%.

[7] Brutolisandväärtus - põllumajanduse majandusharu toodang ilma vahetarbimiseta
[8] Netolisandväärtus - brutolisandväärtus ilma põhivara kulumita
[9] Tootmisteguritulu - netolisandväärtus faktorhinnas koos tootmistoetustega ja ilma muude maksudeta

Osatähtsuselt teisel kohal oleva rohusööda toodangu väärtus vähenes mahu arvelt, kuid tootjahind jäi 2013. aasta tasemele.
Kolmanda suurima grupi, tehniliste kultuuride, hulka kuuluvad suvi- ja taliraps (osatähtsus ca 96%), kaunviljad ning õlilina. Rapsi kasvupind jätkas vähenemist ning hoolimata rekordsaagikusest jäi kogutoodangu maht 2013. aasta mahust väiksemaks. Sellele lisandus 10%-line tootjahinna langus, mistõttu kogutoodangu väärtus vähenes 12%.
Kartuli kogutoodangu väärtus vähenes kasvupinna ja madalama saagikuse tõttu, kuigi tootjahind jäi endiselt üsna kõrgeks. Kui puuviljade ning marjade tootjad võisid rõõmustada 20%-lise tootjahinna tõusu üle, siis köögi- ja aedviljade ning lillede ja istikute kasvatajad pidi leppima kesisema kogusaagi ja 13% madalamate tootjahindadega kui 2013. aastal.

Taimekasvatustoodangu väärtusest moodustas kõige suurema osa teraviljatoodangu väärtus (46%). Teraviljadest suurima osatähtsusega oli nisutoodangu väärtus. Muu taimekasvatustoodangu moodustavad heinaseemne ja põhu toodang (joonis 7)

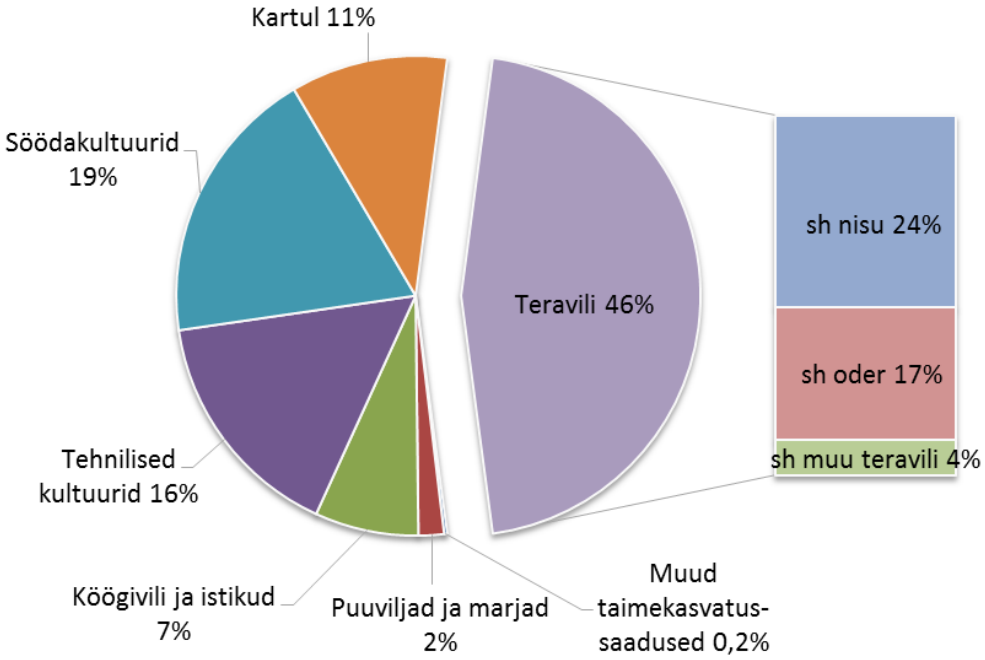

Allikas: SA, MEM

Joonis 7. Taimekasvatustoodangu struktuur 2014. aastal (osatähtsus väärtusest)

Loomakasvatustoodangu väärtus alushinnas (424,3 mln eurot), kus võetakse arvesse nii tapetud loomade eluskaal kui ka elusmassi-iive ja loomakasvatussaadused ning tootmisega seotud toetused, vähenes 2014. aastal võrreldes 2013. aastaga 6% (tabel 13). Toodangu maht suurenes 8%, kuid tootjahinnad langesid 13%.
2014. aastal maksti tootmisega seotud toetustena loomakasvatuses piimasektori eritoetust ja seakasvatuse eritoetust ning need moodustasid loomakasvatustoodangust 0,9%.

Loomakasvatustoodangu peamise väljundi, piima, toodangu maht suurenes 4%, kuid tootjahind langes aastakeskmisena 3%. Aastastatistikas ei kajastu veel piimatootjatele suurt mõju avaldanud II poolaasta tootjahinna langus, kuna I poolaastal oli tootjahind viimaste aastate kõrgeimal tasemel.

Veiste toodangu vähenemine oli tingitud nii põhikarja loomade (piimalehmad) arvu vähenemisest kui ka veiste tootjahinna langusest.
Lammaste ja kitsede toodangu väärtuse vähenemisele avaldas mõju veel põhikarja loomade (uted ja emaskitsed) arvu vähenemine 2013. aastal[10]. Lindude toodangu väärtus suurenes peamiselt mahu arvelt, samal ajal kui tootjahind langes. Muu loomakasvatustoodangu väärtuse kujunemist mõjutas peamiselt karusnahatoodangu väärtuse vähenemine (tabel 13).

Tabel 13. Loomakasvatustoodangu väärtus (mln eurot) aastatel 2012-2014 ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%)

	2012	2013	Muutus 2013/2012, %	2014	Muutus 2014/2013, %
Toorpiim	203,3	247,6	22	250,0	1
Sead	87,5	90,8	4	87,3	-4
Veised	39,8	51,4	29	36,9	-28
Linnud	22,6	27,3	21	28,8	6
Munad	12,6	13,8	10	13,7	-1
Lambad ja kitsed	3,5	3,4	-3	2,4	-29
Muu loomakasvatustoodang	14,4	17,5	20	5,1	-71
Loomakasvatustoodang kokku	383,7	451,7	18	424,3	-6

Allikas: SA, MEM

Loomakasvatustoodangu väärtuse struktuuris omab toorpiima toodangu väärtus (59%) aina enam kasvavat rolli (joonis 8).

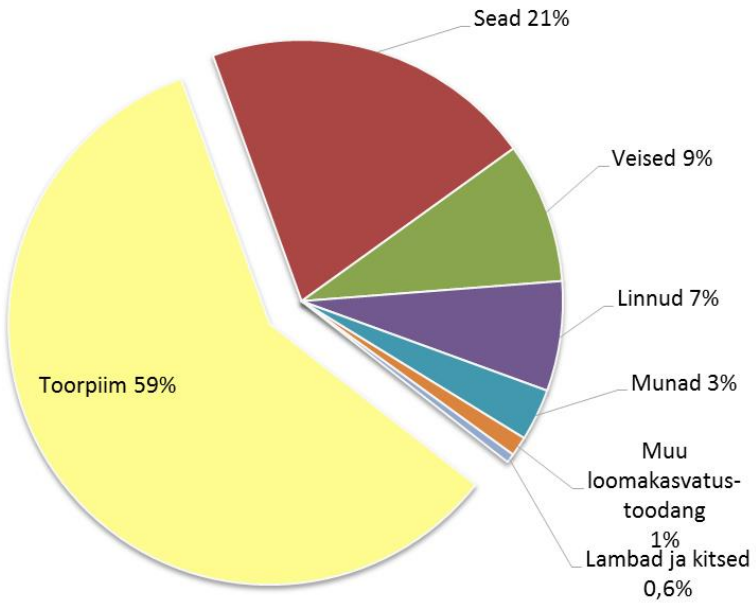

Allikas: SA, MEM
Joonis 8. Loomakasvatustoodangu struktuur 2014. aastal (osatähtsus väärtusest)

[10] 2013. aasta struktuuriuuringu järgi vähenes uttede ja emakitsede arv majapidamistes märkimisväärselt, mis on tingitud karja taastootmistsükli arengus, jättes peamised poegimised aasta I kvartalisse ja seega on aasta lõpu seisuga poeginud loomade arv väiksem.

Põllumajanduse majandusharu toodangu struktuuris moodustas toorpiima toodangu väärtus 2014. aastal 28%, järgnesid teravilja (20%), sigade (10%) ja põllumajanduslike teenustööde ja lahutamatu mittepõllumajandusliku kõrvaltootmise (teenustööd ja töötlemine, 10%) toodangu väärtused (joonis 9).

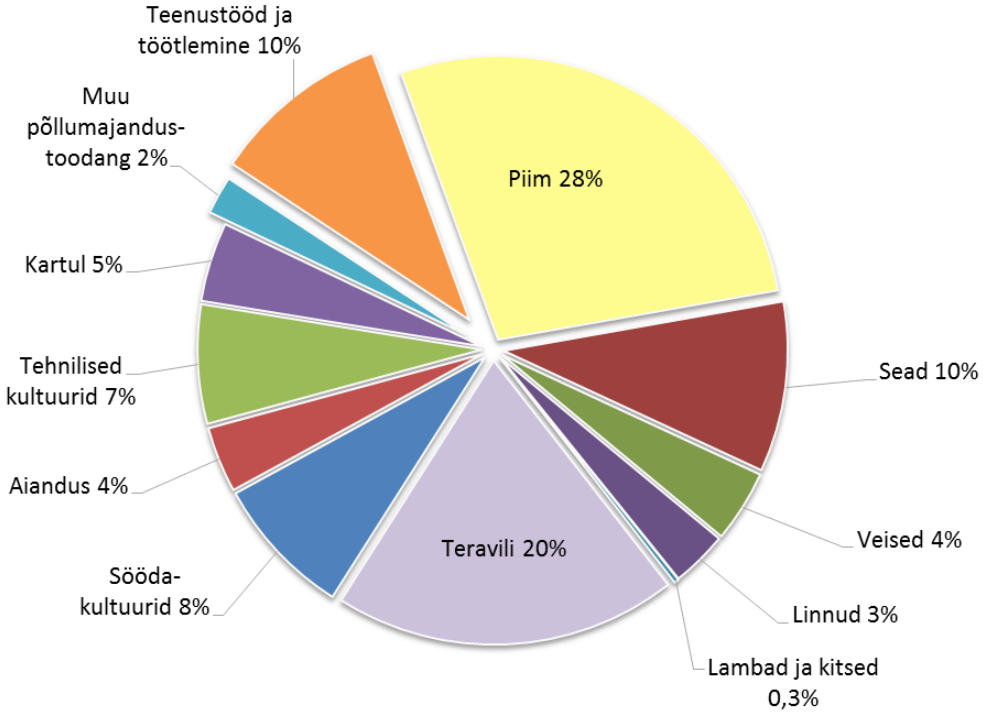

Allikas: SA, MEM
Muud põllumajandussaadused - seemned, hobused, munad, mesi, vaha, karusloomade nahad jmt.;
Tehnilised kultuurid – suvi- ja taliraps ja – rüps, õlilina, proteiinikultuurid (kaunviljad);
Aiandus- köögi - ja aedviljad, lilled, istikud, püsikultuuride istandikud, puuviljad ja marjad;
Teenustööd ja töötlemine - põllumajanduslikud teenustööd ning samas tootmisüksuses toodetud toodangu töötlemine (lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine)

Joonis 9. Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtuse struktuur 2014. aastal

Majandusharu toodangu struktuur ei ole aastate jooksul oluliselt muutunud. Piima ja sigade toodangu väärtuse osatähtsus on loovutanud mõne protsendi teraviljakasvatuse toodangu väärtusele.

Vahetarbimine kajastab kõikide tootmisprotsessis sisendina kasutatud kaupade ja teenuste väärtust, välja arvatud põhivara, mille tarbimine kirjendatakse põhivara kulumina. Vahetarbimise väärtuseks kujunes 2014. aastal 555,8 mln eurot, mis on 6% vähem kui 2013. aastal.
Tabelis 14 kajastuvad peamiste vahetarbimise kuluartiklite muutused. Võrreldes 2013. aastaga odavnesid kõik peamiste muutuvkulude hinnad (v.a seemned, veterinaarkulud, ehitiste ja masinate korrashoid), kuid kasutatud maht suurenes (v.a söötadel, masinate korrashoiul jm vahetarbimisel).

Tabel 14. Vahetarbimise väärtus (mln eurot) aastatel 2012-2014 ja muutus võrreldes eelnenud aastaga (%)

	2012	2013	Muutus 2013/2012 %	2014	Muutus 2014/2013 %
Seemned ja istutusmaterjal	16,2	21,7	35	22,8	5
Energia ja määrdeained	79,9	75,0	-6	76,0	1
Väetised ja taimekaitsevahendid	64,5	66,9	4	72,5	8
Veterinaarkulud	10,8	11,3	5	11,6	3
Loomasööt	232,6	261,6	12	237,0	-9
Masinate, seadmete ja ehitiste hooldus	39,9	46,3	16	45,7	-1
Põllumajanduslikud teenustööd ja muu vahetarbimine	94,8	108,3	15	90,3	-17
Vahetarbimine kokku	538,8	591,3	10	555,8	-6

Allikas: SA, MEM

Vahetarbimise väärtusest suurima osa moodustas loomasööt (joonis 10). Olulisi muudatusi kululiikide osatähtsuses 2014. aastal võrreldes eelnenud aastatega ei olnud. Statistikaamet tegi ümberarvutusi vastavalt ESA2010 nõuetele, mis muutis tagasiulatuvalt 1995. aastani alla 1% ulatuses ka vahetarbimise väärtust.

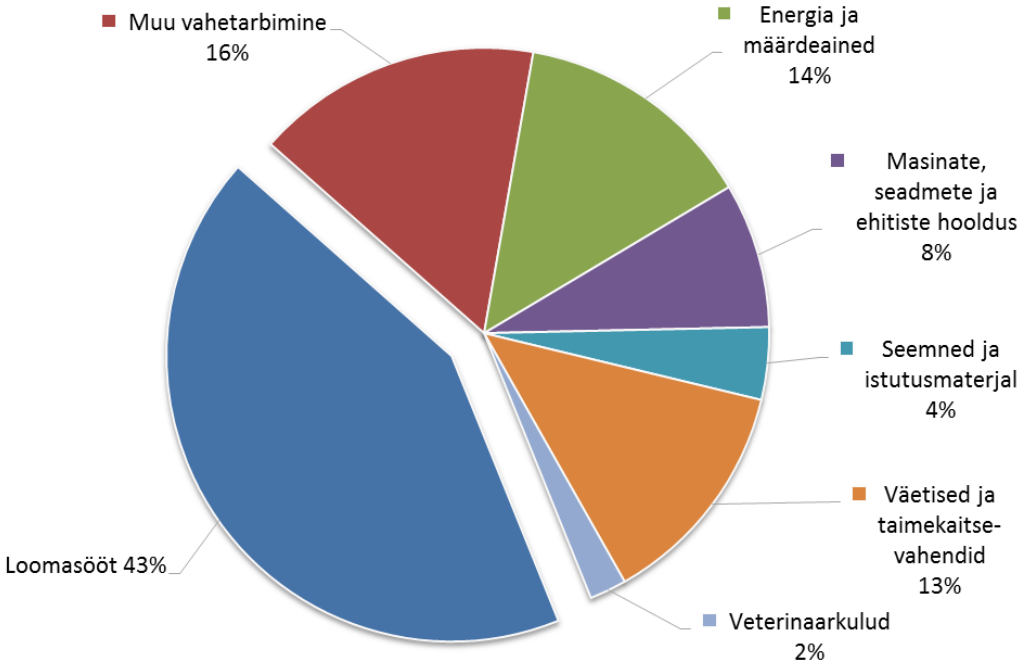

Allikas: SA, MEM

Joonis 10. Vahetarbimise struktuur 2014. aastal (osatähtsus väärtusest)

Tulemusnäitajad aastatel 2009-2014

Viimane järsk langus põllumajanduse majandusharu majandustulemustes oli 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga, mil vahetarbimine moodustas põllumajandustoodangu väärtusest 69%, tootjahinnad langesid keskmiselt 22%, kuid toodangu maht kompenseeris langust 10% tõusuga. Üldise majanduslanguse taustal vähenesid ka võimalused toote- ja tootmistoetuste maksmiseks, mistõttu tootmisteguritulu aastatööjõuühiku kohta langes 2004. aasta tasemele.

Peale 2009. aasta madalseisu on tootmisteguritulu aastatööühiku kohta suurenenud 2014. aastaks 2,4 korda, seejuures aastatööühikud on vähenenud veerandi võrra. Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtuse tasasele tõusule aitas kaasa nii suurenenud toodangu maht kui tootjahindade tõus üldjoontes sarnaselt võrreldes sisendite kallinemisega. 2014. aasta II poolaastast pöördus trend negatiivsemaks ning tõenäoliselt mõjutab see oluliselt 2015. aasta tulemust.
2010. aastast on tootetoetuste osatähtsus põllumajandustoodangu väärtuses vähenenud seoses toetuste tootmisest lahtisidumisega (moodustasid 2014. aastal vaid 0,4% põllumajanduse majandusharu toodangu väärtusest). Seega kajastub sektori riigipoolne toetamine peamiselt tootmisteguritulus tootmistoetustena, mis moodustas 2009. aastal 58% ja 2014. aastal 42% tootmisteguritulust. Kui 2009. aastal ei oleks sektor suutnud toetusteta tööjõu-, intressi- ja rendikulusid katta, siis alates 2010. aastast on jäänud peale nimetatud kulude katmist ilma toetusteta tootmisteguritulust osa ka ettevõtjatuluks - minimaalselt 11% 2010. aastal ja maksimaalselt 71% 2012. aastal, mil toodetud lisandväärtus oli viimase kuue aasta kõrgeimal tasemel. 2014. aastal jäi ettevõtjatuluks 22% ilma toetusteta tootmisteguritulust.
Kokkuvõtvalt võib väita, et 2014. aastaks oli põllumajandussektor 2009. aasta langusest taastunud.

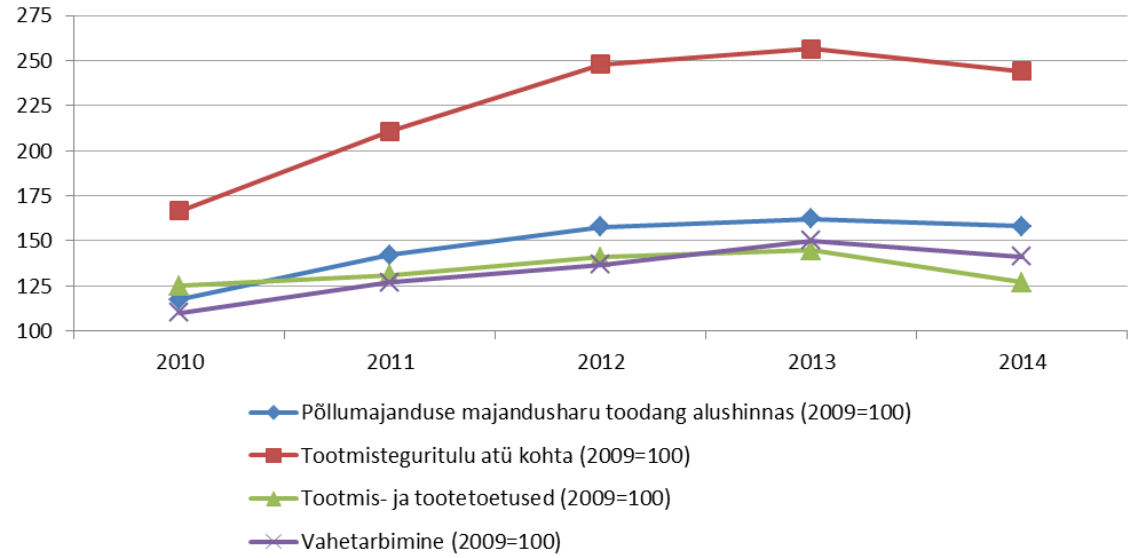

Allikas: SA, MEM

Joonis 11. Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtuse (alushinnas), vahetarbimise, toote- ja tootmistoetuste, tootmisteguritulu aastatööühiku kohta muutus aastatel 2010-2014 (2009. aasta = 100)

EL liikmesriikide põllumajanduse majandusharu 2014. aasta tulemus

EL28 liikmesriigi (EL28) põllumajanduse majandusharu kogutoodangu väärtus 2014. aastal oli 418,6 mld eurot, millest tootetoetused moodustasid keskmiselt 0,9%. Eesti osa EL põllumajandustoodangus oli 0,2%. Võrreldes 2013. aastaga vähenes põllumajanduse majandusharu kogutoodangu väärtus EL-s 2%.
Tootmisteguritulu, mis hõlmab tootmistegevusega loodud kogutoodangu väärtust ja milles on arvesse võetud ka tootmistoetused ja -maksud, kajastab kõikide tootmistegurite (maa, kapital, tööjõud) kasutamise efektiivsust ja sektori poolt toodetud lisandväärtust. Taandatuna aasta tööjõuühiku kohta oli tootmisteguritulu

väärtus 2014. aastal EL28 keskmisena 15 746 eurot (joonis 12), milles tootmistoetused moodustasid keskmiselt 35%. Kui enamikes liikmesriikides tootis põllumajandussektor positiivset lisandväärtust ka ilma toetusteta, siis Soome oli 2014. aastal erand.

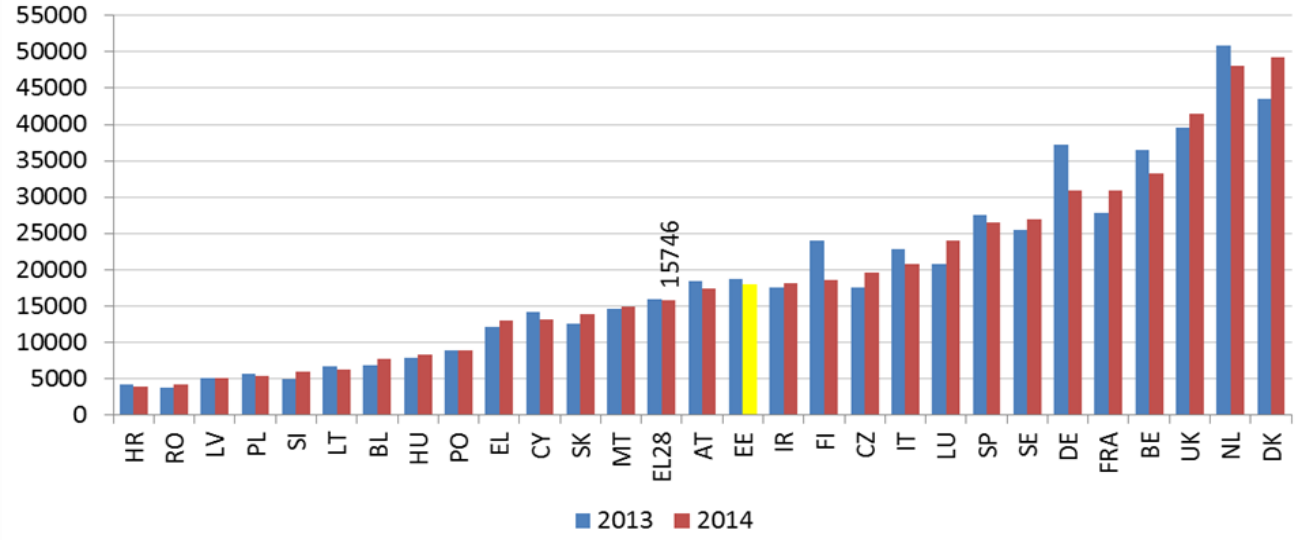

Allikas: EUROSTAT 19.11.2015 seisuga[11], MEM

Joonis 12. Tootmisteguritulu aastatööühiku kohta EL liikmesriikides 2013. ja 2014. aastal, eurodes

4.3. Põllumajandusettevõtete ja toiduainete tootmise ettevõtete 2015. aasta II kvartali majandusnäitajate võrdlus

Põllumajandusettevõtted[12] teenisid 2015. aasta II kvartalis Statistikaameti[13] lühiajastatistika andmetel müügitulu[14] kokku 116,1 mln eurot (29% vähem kui 2014. aasta II kv) ja nende kogukulud olid kokku 170,3 mln eurot (12% vähem kui 2014. aasta II kv), sh tööjõukulud 29,9 mln eurot, mis on 10% vähem kui eelnenud samal perioodil. Puhast lisandväärtust (PLV) toodeti II kvartalis -24,3 mln eurot. Nii sügavat madalseisu ei ole alates 2001. aastast avaldatava lühiajastatistika jooksul II kvartalis esinenud. Ka jääb kogu I poolaastal toodetud PLV vaadeldud perioodi madalaimaks (negatiivseks).

[11] Statistikaamet saatis EUROSTATile 17.novembril 2014 uuendatud andmed, mis 19.11.2015 veel ei kajastu EUROSTATi andmebaasis

[12] **Põllumajandusettevõtted** - taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade ettevõtted (juriidilised isikud; nende teenitud müügitulu moodustab sektori müügitulust (ettevõtete müügitulu + FIEde ettevõtjatulu) ca 71%). 2015. aasta II kvartalis oli SA andmetel 1 968 põllumajandusettevõtet , kus oli 9209 tööga hõivatut

[13] 2015. a II kvartali tulemused avaldati 03.09.2015.

[14] **Müügitulu** – nii põhi- kui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, osutatud teenuste ja edasimüügi eesmärgil soetatud kaupade müügist saadud või saadaolev tulu, mis ei hõlma käibemaksu ega aktsiise ja seda arvestatakse tekkepõhiselt. Müügitulu ei sisalda: põhivara müügitulu; muud äritulu; saadud dotatsioone; käibemaksu aktsiise.

Toiduainete tootmise ettevõtted[15] teenisid samal ajal müügitulu 381 mln eurot (6% vähem kui 2014. aasta II kvartalis). Kulutusi tehti 355,5 mln euro eest, mis on 8% vähem kui eelnenud samal perioodil, sh tööjõukulud 48,6 mln eurot (+10%). PLVd toodeti II kvartalis 74,2 mln eurot, mis on 13% enam kui 2014. aasta II kvartalis.

Tootjahinna ja sisendite ostuhinna muutused

Võrreldavuse tagamiseks on vaadeldud põllumajandussaaduste[16], tööstustoodangu tootjahinnaindeksi[17] ja põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeksi[18] muutust 2010. aasta baasil.

Neli kvartalit järsus languses olnud põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks alustas 2015. aasta II kvartalis tõusu. Võrreldes 2014. aasta II kvartaliga olid põllumajandustoodete tootjahinnad viiendiku võrra madalamad ja tootjahinna trend on muutunud viie aasta kvartalite lõikes negatiivseks. Samas põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks on jäänud eelmise aasta sama perioodi tasemele ehk seega sisendite hinnad ei ole odavnenud.

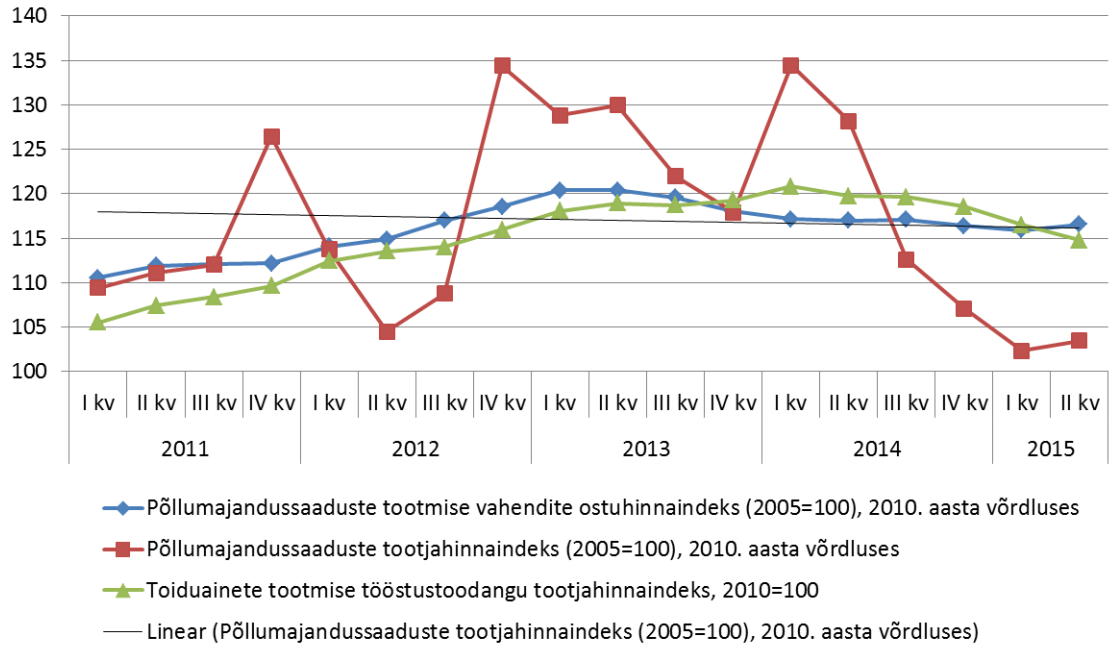

Allikas: SA, MEM arvutused

Joonis 13. Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostu- ja tootjahinnaindeksi muutused ning toiduainete tootmise tööstustoodangu tootjahinnaindeksi muutus võrreldes 2010. aastaga kvartalite lõikes

[15] **Toiduainete tootmise ettevõtete** (ei sisalda jookide tootmise ettevõtteid) juriidiliste isikute müügitulu moodustab sektori müügitulust kokku (ettevõtete müügitulu + FIEde ettevõtjatulu) 99.7%. SA andmetel oli 2015. aasta II kvartalis 427 toiduainete tootmise ettevõtet 13 533 hõivatuga.

[16] **Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks** kajastab Eestis toodetud põllumajandussaaduste hindade muutust (baasaasta 2005).

[17] **Tööstustoodangu tootjahinnaindeks** iseloomustab Eestis valmistatud tööstustoodete hindade muutust, hõlmates nii kodumaisele turule kui ka mittekodumaisele turule valmistatud tööstustooteid (baasaastaks 2010).

[18] P**õllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks** näitab sisendite (väetised, seemned, sööt, taimekaitsevahendid jmt) hinnamuutust (baasaasta 2005).

Võrreldes 2014. aasta II kvartaliga oli suurim langus jätkuvalt piima tootjahinnal (-23%). Teravilja tootjahind langes II kvartali võrdluses 6%, sealiha ja veiseliha tootjahind vastavalt 11% ja 2%.
Toiduainete tootmise ettevõtete tööstustoodangu tootjahinnaindeks on alates 2010. aastast suurenenud ühtlaselt ning kvartalite lõikes enam kui põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks. Samas on näha kaudne toorme odavnemise mõju, mis avaldub tootjahinna 4% languses võrreldes eelmise sama perioodiga (joonis 13).

Müügitulu ja kogukulud
Statistikaameti andmetel vähenes piima kokkuostetav kogus 2015. aasta II kvartalis võrreldes eelneva aasta sama perioodiga 8%, kuid suurenesid veiseliha (10%) ja sealiha (6%) kokkuostetud kogused. Kokkuostuhinnad samal ajal langesid: piimal -33%, veiselihal -2% ja sealihal -11%. Teravilja hinnad olid SA andmetel I pa võrdluses langenud, sh enim nisul (-12%). Rapsiseemne kokkuostuhind oli I pa võrdluses tõusnud 7%. Seega vähenes põllumajandusettevõtete 2015. aasta II kvartali müügitulu võrreldes eelneva aasta sama ajaga 29% põllumajandussaaduste kokkuostuhinna olulise languse tõttu.
Põllumajandusettevõtete kogukulud vähenesid selle aasta II kvartalis võrreldes eelnenud aasta II kvartaliga 12%, sh ka tööjõukulud (-10%). Tootmisvahendite ostuhinnad oluliselt ei langenud ja müügitulu kattis kogukulutustest vaid 68% (joonis 14, vasakpoolne).
Toiduainete tootmise ettevõtete müügitulu vähenes selle aasta II kvartalis võrreldes 2014. aasta II kvartaliga 6%. SA tööstustoodangu mahuindeksi[19] andmetel vähenes 2015. aasta II kvartalis toodetud toiduainete kogus 2% ning toiduainete tootmise müügiindeksi[20] järgi oli II kvartali toiduainete toodangu maksumus 6% väiksem kui aasta tagasi. Toiduainete ekspordist[21] saadud tulu oli 2015. aasta II kvartalis väiksem kui eelmise aasta II kvartalis. Ekspordiindeks näitab eksporditavate toiduainete väärtuse vähenemist aprillis (-10%), mais (-12%) ja juuni oli eelmise aasta II kvartali tasemel. Riigisisesed müüginumbrid[22] oli kvartali lõikes samuti languses: aprillis (-4%), mais (-5%) ja juunis (-6%). Kokkuvõtvalt vähenes ekspordist saadav tulu 2% enam kui kodumaiselt turult saadav tulu.
Toiduainete tootmise ettevõtete kogukulud vähenesid võrreldes 2014. aasta II kvartaliga 8%, kuigi tööjõukulud suurenesid 10%. Ettevõtete puhastuluks (müügitulu-kogukulud) jäi 7% (joonis 14, vasakpoolne).

[19] **Tööstustoodangu korrigeerimata mahuindeks** – iseloomustab toodetud tööstustoodangu mahu muutust püsivhindades võrreldes baasperioodiga. Toodangu püsivhindadesse arvutamiseks kasutatakse tootjahinnaindeksit.
[20] **Tööstustoodangu müügiindeks** – iseloomustab müüdud tööstustoodangu maksumuse muutust võrreldes baasperioodiga jooksevhindades.
[21] Tööstustoodangu ekspordiindeksi alusel (arvutatakse eraldi eurotsooni- ja mitteeurotsooni müügiindeksid, mis kaalutakse kokku ekspordiindeksiks)
[22] Kodumaisel turul müüdud tööstustoodangu indeksi alusel

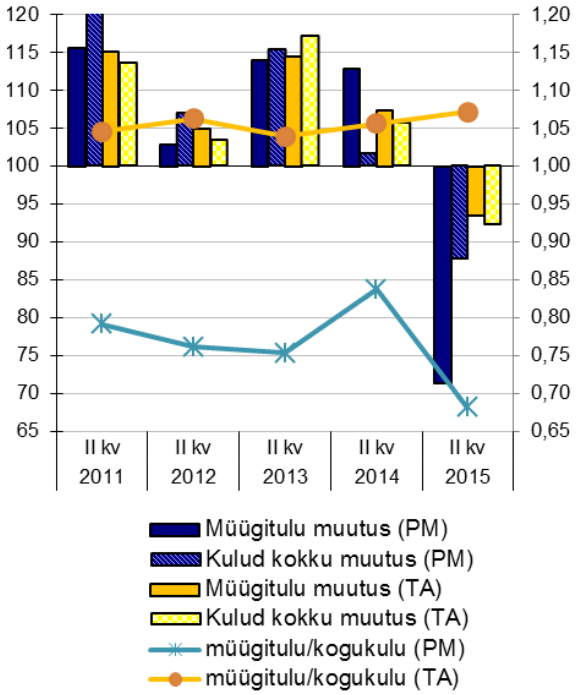

Allikas: SA, MEM arvutused

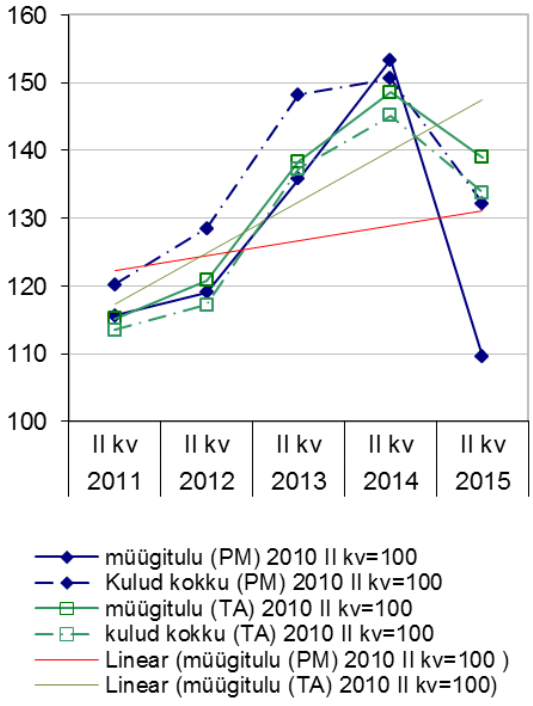

Allikas: SA, MEM arvutused

Joonis 14. Põllumajandusettevõtete (PM) ja toiduainete tootmise ettevõtete (TA) müügitulu ja kogukulude muutus ja müügitulu ning kogukulude suhe 2015. a II kvartalis võrreldes eelnenud aasta sama ajaga 2011-2014 (vasakpoolne joonis) ja võrreldes 2010. a II kvartaliga, 2010 II kv=100 (parempoolne joonis)

Müügitulu ja kogukulude muutustest viimase viie aasta II kvartali kohta annab ülevaate joonis 14 (parempoolne). Põllumajandusettevõtete müügitulu on langenud peaaegu 2010. aasta tasemele, müügitulu trend ei ole enam nii suure tõusuga ning tulude vähenemine ületab oluliselt kulude vähenemist. Ka toiduainete tootmise ettevõtete müügitulu vähenes viimaste aastate teise kvartali võrdluses, kuid trend on positiivsem kui põllumajandusettevõtetel ja kulusid vähendati proportsionaalselt.

Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel ja tööjõukulud hõivatu kohta

Tööviljakust puhta lisandväärtuse alusel hinnatakse müügitulu ja kulude (v.a tööjõukulud) vahena kvartalikeskmise hõivatu kohta. 2015. aasta II kvartalis toodeti põllumajandusettevõtetes hõivatu kohta PLVd -2,6 tuh eurot ja hõivatu kohta kulutati 2,35 tuh eurot.

Toiduainete tootmise ettevõtetes toodeti samal ajal hõivatu kohta PLVd 5,48 tuh eurot ja ettevõte teenis hõivatu kohta puhastulu 1,89 tuh eurot (joonis 15). Eelnevad näitajad on veidi kõrgemad ettevõtlussektori keskmisest - tööviljakus PLV alusel 5,5 tuh eurot ja tööjõukulud 3,79 tuh eurot hõivatu kohta, mis jätab ettevõtja puhastuluks keskmiselt 1,71 tuh eurot hõivatu kohta.

Tööjõukulud hõivatu kohta on suurenenud nii põllumajandus- kui ka toiduainete tootmise ettevõtetes (vastavalt 1% ja 6%). Põllumajandusettevõtete tööjõukulu hõivatu kohta moodustas ettevõtlussektori keskmisest 2015. aasta II kvartalis 86%, toiduainete tootmise ettevõtetes 98%.

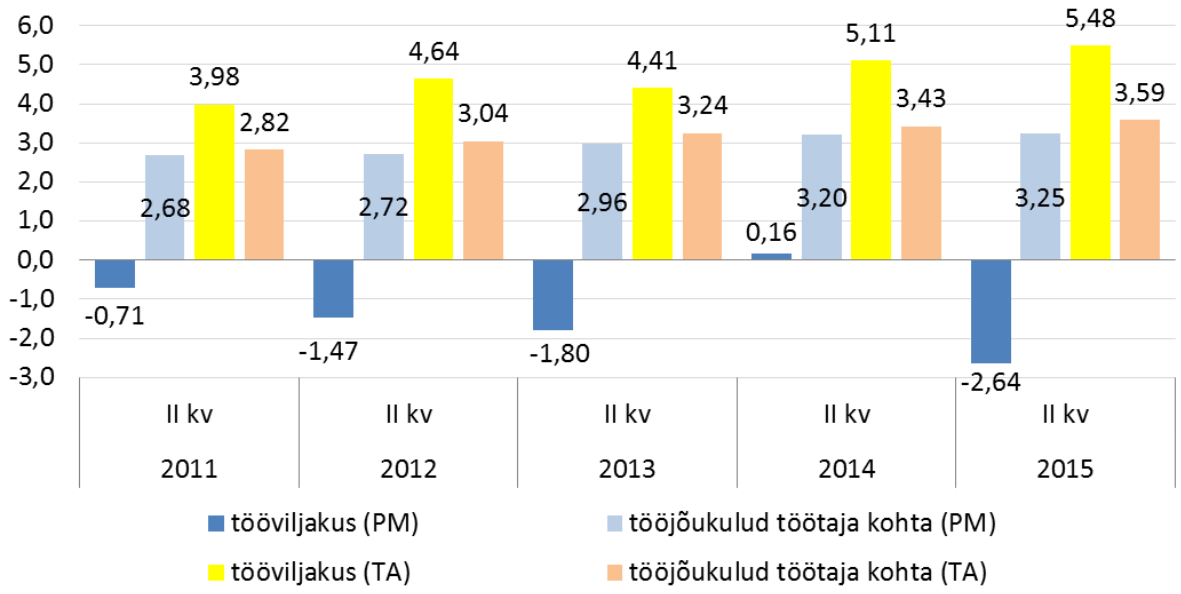

Allikas: SA, MEM arvutused

Joonis 15. Põllumajandusettevõtete (PM) ja toiduainete tootmise ettevõtete (TA) tööviljakus PLV alusel ja tööjõukulud hõivatu kohta aastate 2011-2015 II kvartalis, tuh eurot

Kokkuvõte

2015. aasta I poolaasta mõjul on viimase viie aasta põllumajandussaaduste tootjahindade trend pöördunud langusesse, kuid sisendite maksumus ei ole oluliselt vähenenud. Madalate kokkuostuhindade tõttu oli põllumajandusettevõtete müügitulu väike, kattes vaid kaks kolmandikku kvartalikuludest. Toodetud puhas lisandväärtus on viimase kümne aasta madalaimas miinuses.

Toiduainete tootmise ettevõtete müügitulu on vähenenud nii kodumaiselt turult kui ekspordist saadava tulu vähenemise tõttu. Kulusid on vähendatud proportsionaalselt sh ka tootmismahtu kokku tõmmates, mille tulemusel tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel ning tööjõukulud hõivatu kohta on endiselt ettevõtlussektori keskmisega sarnased.

5. Euroopa Liidu komiteedes ja töögruppides osalemine

Ragni Koitmaa, Toomas Lepplaan, Reno Paju, Ahto Tilk, Helena Vaher, Urve Valdmaa, Veronika Vallner-Kranich

Põllumajandusturu korraldamise osakonna ametnikud võtsid 2015. aasta III kvartalis osa komiteede ja töögruppide tööst, millest ülevaade alljärgnevalt.

Otsetoetuste korralduskomitee koosolek toimus III kvartalis ühel korral ja selle raames toimusid ka otsetoetuste ja rohestamise ekspertgrupid. Lisaks korraldati septembris ka kaks **otsetoetuste ja maaelu arengu ühiskomitee** koosolekut ning viidi läbi seminare erinevate otsetoetuste teemade osas (nt seotud toetused, noore põllumajandustootja skeem).
Jätkusid I poolaastal algatatud arutelud uuendatud ja täpsustatud tehniliste juhiste osas. Eelkõige arutleti rohestamise nõuete rakendamise üle nagu põllumajanduskultuuride mitmekesistamine, ökoalade kohapealne kontroll, põllumassiivide registri uuendamine sh ökoalade kihi loomine. Tõdeti, et juhised on vajalikud abivahendid liikmesriikide inspektoritele kui kontrollide läbiviijatele, kuid nende väljatöötamine oli jäänud liialt hilisesse staadiumisse ning perioodi keskel tehtud muudatused ei pruugi liikmesriikide süsteemidega enam ühilduda ja tekitavad arusaamatusi.
Juulikuise otsetoetuste ekspertgrupi kohtumise peateemaks oli toetuste vähenduste ja karistuste väljaarvutamine. Komisjon esitas erinevate meetmete raames hulgaliselt näiteid ning kohtumise käigus oli võimalik kõikidel liikmesriikide esindajatel kaasa rääkida, saada kinnitust arvutuskäikude õigsusest ning leida lahendusi tekkinud lahkarvamustele. Kõige enam küsimusi tekitas rohestamise meetme puhul vähenduste rakendamise aluseks oleva pindala määratlemine. Rõhutati, et rikkumiste korral tuleb alati esmalt rakendada vähendamist ning peale seda alles halduskaristust. Samuti tuleb silmas pidada, et ei saa maksta suurema pindala eest, kui taotluses on deklareeritud. Ka ei saa taotleja poolt deklareerimata põlde arvestada kindlakstehtud põllupindade hulka.
Septembris toimusid mitmed ühiskomiteed ja -ekspertgrupid otsetoetuste (sh rohestamise) ja maaelu arengu osas ning lisaks seminar noore põllumajandustootja skeemi rakendamise teemal. Nende kohtumiste raames arutati esmakordselt komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 809/2014 muudatusettepanekuid, mis puudutasid otsetoetuste ettemakseid, toetuse- ja maksetaotlusi, kontrollvalimite moodustamist ja kontrollimäära vähendamist ning loomapidamisperioodi arvestamist. Nimetatud muudatusettepanekute vajadus oli tingitud otsetoetuste lihtsustamise protsessist. Muudatuste väljatöötamise juures võeti arvesse Riias toimunud makseagentuuride direktorite kohtumiselt saadud infot ning erinevates töögruppides ja konverentsidel liikmesriikide poolt esitatud ettepanekuid. Eesmärk on muuta antud regulatsioonis mõningad probleemsed kohad selgemaks ja arusaadavamaks ning õiguslikult sätestada selliste põhimõtete rakendamine ka vastavates EL õigusaktides. Samuti on vajalik lihtsustada ja tõhustada kohapealseid kontrolle (nt kaskaad valim, I ja II samba valimite ühtlustamine jne). Lisaks arutati ka mõningaid delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014 muudatusi. Eraldi teemana olid välja toodud lihtsustamisettepanekud noore põllumajandustootja skeemi ja seotud toetuste skeemi rakendamise osas. Komisjon tegi ettepaneku määruse (EL) nr 639/2014 muutmiseks, kus liikmesriigile antakse noore põllumajandustootja toetuse puhul võimalus otsustada, kas jätta juriidilisest isikust taotlejate puhul ettevõtte juhtimine vaid noor(t)e kätte või lubada ka edaspidi juhtida koos nendega, kes on vanemad kui 40 aastat. Seega on liikmesriigil võimalus

kehtestada nõue nii, et noore põllumajandustootja toetust saab taotleda taotleja, kes omab üksi (või koos teiste noortega) kogu osalust ning vanemad ei saaks antud juhul enam ettevõttes olla. Muudatuse rakendamisel peab noor(t)ele kuuluma sel juhul 100% ettevõttest. Samuti peavad sellisel juhul juhatuses olema vaid noored. Siseriikliku otsusena on võimalik muudatust rakendada kas alates 2016. või 2017. aastast. Sama määruse muutmisega antakse liikmesriigile lihtsustamisena võimalus kasutada alates 2016. aastast põllumajandustootmisega seotud toetuste meetmetevahelist eelarve ülekannet. Seega on võimalus ühelt seotud toetuselt raha kanda teise seotud toetuse meetme jaoks. Oluline on siiski, et iga seotud toetuse osas makstakse vähemalt ettenähtud ühikumäära.
Rohestamise ekspertgrupis tegid parimatest harimispraktikatest ettekanded Saksamaa, Soome, Horvaatia, Taani ja Leedu. Peamiselt jagati kogemusi produktiivsete ökoalade rakendamisest ja valikutest nagu püüdekultuurid, roheline taimkate, kesa, lämmastikku siduvad kultuurid ja lühikese raieringiga madalmets. Esimesel rakendusaastal kasutas enamus tootjaid siiski oma 5% ökoalade nõude täitmiseks selliseid ökoalasid, mis annavad reaalselt pinda juurde ehk nö valivad harimispraktikaid (kesa, püüdekultuurid, N-kultuurid), sest nii on taotlejatele lihtsam ja arusaadavam. Samuti nentisid kõik ettekande teinud, et taotlejatele tuli eelnevat väga palju selgitustööd teha. Siiski jäid üles mõningad probleemid, mis on seotud nt halbade ilmastikuoludega ja pikaajaliste tegevuste planeerimisega.
Komisjon andis põgusa ülevaate teavituste kohta, mis tehti 1. augustiks rohestamise ISAMM süsteemis ning uuest teavitustest, mis tuleb liikmesriikidel esitada selle aasta 15. detsembriks. Selgus, et 17 liikmesriiki muutsid ökoalade loetelu - st, et lisati juurde mingeid elemente (va 2, kes võtsid elemente vähemaks). Seitse liikmesriiki on teavitanud uutest ökoalade kasutuselevõtust (juhul, kui liikmesriik soovib mõnda ökoala teavitatud loetelust eemaldada või juurde lisada, siis tuleb komisjoni teavitada hiljemalt 1. augustiks 2016). Peamised muudatused on enamasti seotud maastikuelementidega. Selle aasta detsembri teavitused on seotud püsirohumaa sh keskkonnatundliku püsirohumaa pindalaga ning lisaks avatakse uus kohustuslik teavituse vorm seire ja hindamisindikaatorite kohta. Kuna komisjonil on kohustus 2018. aastal läbi viia hindamine eesmärgil, kas on vaja tõsta ökoalade kohustust 5%-lt 7%-le või mitte, siis teavitusega saadakse andmed analüüsiks, kuidas on rohestamise meetmete rakendamine esimesel aastal sujunud. Seega on tegemist põhjalike statistiliste koondandmete esitamisega tulenevalt rohestamise meetme rakendamisest (nt metsasuse erisuse rakendamisega seotud taotlejate arv, erisustega välja arvatud taotlejate arv, taotlejate arv ja taotletud pindala, kes on rohestamise nõuete täitjad jne).
Noore põllumajandustootja toetuse seminar keskendus liikmesriikide kogemustele antud toetuse rakendamisel ning nõuete kontrollimisel. Holland, Taani ja Belgia andsid ülevaate 2015. aastal esmakordselt rakendatud noore põllumajandustootja toetusest. Teised liikmesriigid jagasid samuti oma kogemusi ning esilekerkinud probleeme, mis olid toetuse rakendamisel ja kontrollimisel tekkinud. Tegemist oli esimese kogemuste vahetamise seminariga. Peamiste probleemidena toodi välja pikaajalise kontrolli omamise nõude kontroll, kontrolli omamine ettevõtte üle kas üksi või koos teiste isikutega ning ettevõtte alustamise nõude kontrollimine.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **teravilja** turukorralduse küsimusi kolmel istungil, kuid sisulisi arutelusid eelnõude üle III kvartalis ei toimunud.
Teravilja turuolukorrast vt lisa 1.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti III kvartalis **puu- ja köögivilja** turukorralduse küsimusi kolmel korral. Juulis toimus kaks kohtumist, kus komisjon tutvustas kavandatavaid muudatusi komisjoni määruses (EÜ) nr 288/2009 ja komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 543/2011, millega jagatakse määrused eraldi delegeeritud ja rakendusaktidesse.
Koolipuuvilja ja -köögivilja toetuse ülevaates tutvustati eelarve kasutamise olukorda, mille järgi on 2014/2015. õppeaasta kogu eelarvest kasutatud 64%. 2013/2014. õppeaastal osales kavas ca 9 miljonit koolilast.
Komisjon andis 3. juuli kohtumisel ülevaate puu- ja köögiviljade turuolukorrast ja erakorralise toetuse kasutamisest seoses Venemaa impordikeeluga. Alates 2015. aasta jaanuarist juunini kõrvaldati erakorraliste toetusmeetmete raames EL turult 11 463 t puu- ja köögivilju, mille toetuse summa oli kokku 5,67 mln eurot. Erakorralisi meetmeid rakendati koguse ja toetussumma alusel kõige enam õunte puhul ning kasutatavatest meetmetest kasutati enim toodete tasuta jagamist. Liikmesriikidele eraldatud kogueelarvest oli 30. juuni 2015. aasta seisuga kasutatud 37,8%. Osad liikmesriigid tundsid muret läheneva saagi valmimise perioodi pärast, sest erakorraliste toetusmeetmete näol on tegemist ajutise abina, kuid Venemaa on impordikeeldu pikendanud 2016. aasta augustini. Esines ka lahkarvamusi erakorralise abi pikendamise osas, sest mitmed tootjad on oma toodangule juba uued turud leidnud. Lisaks toodi negatiivse poole pealt välja meetmete rakendamisega kaasnev bürokraatia ning ebamõistlik toidu raiskamine, mida saagi koristamata jätmise või toorelt koristamise meetme raames tehakse.
16. juuli kohtumisel teatas komisjon, et pikendab erakorralisi toetusmeetmeid teatavate puu- ja köögiviljade tootjatele kuni 30. juunini 2016. Toodete nimekirja lisatakse virsikud ja nektariinid. Lisaks eraldatud kogustele on igal liikmesriigil võimalus kasutada toetust kuni 3 tuh t puu- ja köögivilja turult kõrvaldamiseks, saagi koristamata jätmiseks ja toorelt koristamiseks.
Septembris toimunud kohtumisel tutvustati koolipuuvilja- ja köögivilja kava 2014/2015. õppeaasta eelarve kasutamise olukorda, mis on madalam kui kahel eelmisel õppeaastal. 15 liikmesriiki oli kava eelarvet kasutanud rohkem kui 80%. Prognoosi kohaselt tuleb eelarve keskmine kasutamine kogueelarvest 66%, mis on väga vähene ning sarnaneb kava algusaastate tasemega. Jätkati aruteluga komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 543/2011 jagamise üle delegeeritud ja rakendusaktideks.
Komisjon esitles puu- ja köögivilja turuülevaadet, mis koostatakse liikmesriikide poolt edastatud hinnainfo põhjal. Olukord on võrreldes eelmise aastaga taastumas ning keskmised hinnad on hakanud tõusma.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **piima ja piimatoodete** turukorralduse küsimusi kolmel loomakasvatussaaduste sektori istungil ning kahel põllumajandusturgude ekspertgrupi istungil.
Piimatoodete hinnad III kvartalis enamasti langesid ning olid eelmiste aastatega võrreldes madalaimatel tasemetel. Võrreldes piimatoodete hindasid eelmise aasta sama ajaga, siis oli III kvartali lõpuks või hind 9% ja lõssipulber 22% madalamal tasemel. Piimatoodete hinnalanguse taustal oli lõssipulbri hinna ja sekkumishinna vahe kahanenud minimaalseks ning III kvartali lõpus ületasid või ja lõssipulbri hinnad sekkumishindasid vastavalt 3 ja 30 protsendipunkti võrra. Septembris piimatoodete hinnalangus siiski peatus ja hinnad pöördusid madalatelt tasemetelt tõusule.
Piimaturu jätkuvast madalseisust tingituna olid III kvartalis turukorraldusmeetmetest avatud või ja lõssipulbri eraladustamine ning või ja lõssipulbri sekkumiskokkuost.

Raskest turuolukorrast tingituna võeti komisjoni algatusel augustis toimunud komitees vastu eelnõu või ja lõssipulbri eraladustamise pikendamise kohta kuni 2016. aasta 29. veebruarini. Toetusemäärad jäid varasemaga võrreldes samaks: või puhul fikseeritud tasu ladustamislepingu sõlmimisel 18,93 €/t ja ladustamise tasu päeva kohta 0,28 €/t, lõssipulbril vastavalt 8,86 €/t ja 0,16 €/t. Lisaks eraladustamise pikendamisele võeti augustis delegeeritud akti protseduuriga vastu või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu pikendamine. Sekkumiskokkuostu pikendati kahes osas: esmalt 1. oktoobrist 31. detsembrini ja järgnevalt 1. jaanuarist 29. veebruarini. Kahes osas pikendamine tuleneb sellest, et või ja lõssipulbri garanteeritud hinnaga kokkuostule on kehtestatud koguselised maksimumkogused kalendriaasta kohta (või osas 50 tuh t ja lõssipulbri osas 109 tuh t).
Komisjon tutvustas septembris toimunud komitees ja ekspertgrupis täiendavaid turukorraldusmeetmete eelnõusid, mille aluseks oli 7. septembril ministrite nõukogus väljakuulutatud erakorraline kriisiabipakett. Täiendavate turukorraldusmeetmetena tutvustati kolme töödokumenti:

1) täiustatud lõssipulbri eraladustamine,
2) ajutine erakorraline juustude eraladustamine ja
3) erakorraline abi EL piimatootjatele.

Tegemist oli esmakordsete töödokumentide tutvustamisega, mille jõustamine on kavandatud oktoobrisse.
EL piimaturu olukorrast vt lisa 2.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee (loomakasvatuse sektor) istungeid oli III kvartalis kolm. Tavapäraselt anti ülevaade sealiha, veise- ja vasikaliha ning linnuliha ja munade turuolukorrast.
Septembri komitees tutvustas komisjon delegeeritud õigusakti, mille kohaselt makstakse liikmesriikide piima ja lihatootjatele erakorralist abi kokku 420 mln eurot. Eesti abisumma sellest on 7 561 692 eurot.
III kvartalis käsitleti mesinduse teemat komitees ja toimus ka ekspertgrupp. Töögrupis arutati, kuidas ette valmistada uut mesindusprogrammi aastateks 2017-2019. Komisjon saadab liikmesriikidele enne detsembrit uue programmi koostamise aluse (ISAMM vormi) ning liikmesriikidel tuleb omalt poolt komisjonile saata mesilasperede kindlaks määramise meetodi kirjeldused.
Euroopa Liidu Teatajas avaldati 8. augustil komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 2015/1368 ja delegeeritud määrus (EL) nr 2015/1366, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrust (EL) nr 2013/1308 seoses teotusega mesindussektorile. Delegeeritud määruses kehtestati järgmised nõudmised:
- mesindusprogrammi esitamisel peab liikmesriik leidma usaldusväärse meetodi mesilasperede (talvituma minevate) arvu teavitamiseks;
- alates 2017. aastast peab liikmesriik regulaarselt teavitama oma talvituma läinud mesilasperede arvu igal sügisel (alates 1. septembrist kuni 31. detsembrini);
- toetust makstakse võrdeliselt keskmise mesilasperede arvu (kahe kalendriaasta tulemuste) alusel: minimaalne toetus on 25 tuh eurot mesindusprogrammi kohta;
- liikmesriigid peavad vältima topeltrahastamist;
- perioodi 2016-2019 mesindusprogrammide toetust jaotatakse vastavalt mesilasperede arvule, mis on kindlaks määratud 2013. aastal 2014-2016 mesindusprogrammi raames.

Rakendusmääruse põhipunktid olid järgmised:
- uus mesindusprogramm (2016-2019) tuleb komisjonile esitada hiljemalt 15. märtsil;
- komisjon peab programmid heaks kiitma hiljemalt 15. juunil;

- heakskiidetud mesindusprogrammid avaldatakse komisjoni veebilehel: avalikustatakse liikmesriikide mesilasperede arv, programmide aastaaruanded ja mesindussektori tootmis- ja turustamisstruktuuriuuringud.

III kvartalis toimus kolmas rümpade klassifitseerimise ekspertgrupp. Töögrupis arutati veise-, sea- ja lambarümpade klassifitseerimise ja hinnaedastamise õigusakte eesmärgiga lihtsustada seni kehtivat süsteemi ja vähendada administratiivset koormust. Arutelud jätkuvad IV kvartalis.

EL sea-, veise-ja vasika-, lamba- ja kitse- ning linnuliha ja munade turuolukorrast vt lisad 3-6.

Põllumajandusstatistika alalise komitee istung toimus juunis/juulis kahel päeval.
Eurostat sai ESSC-lt (Euroopa statistikasüsteemi komiteelt, mis loodi Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 223/2009 ning kuhu kuuluvad liikmesriikide statistikaametite juhid ning kus hääletatakse ka põllumajandusstatistika küsimused) mandaadi välja töötada põllumajandusstatistika strateegia alates aastast 2020 ja edasi. Integreeritud lähenemisviis põllumajandusstatistikale peab tagama sidususe erinevate statistikatega (keskkond, sotsiaal) ja kaasama kõik huvirühmad. ESSC juhtis tähelepanu asjaolule, et põllumajandusstatistikat tuleb vaadelda terviklikult, kuid tuleb arendada järk-järgult, et tagada tulevikus andmete kogumise protsessi paindlik rakendamine. Vajalik on välja töötada uus lähenemine põllumajanduse struktuuriuuringule (FSS - Farm Structure Survey) rakendades tõhusamat ja paindlikumat süsteemi, mis põhineks tuummoodulil ja satelliitvaatlustel. Õiguslik alus FSS 2020 jaoks peab olema valmis 2018. aasta lõpuks ning seetõttu tuleb eelnõu Euroopa Parlamendile ja nõukogule edastada juba 2016. aasta keskpaigaks. Uue strateegia rakendamine eeldab peale õigusaktide koostamist käsiraamatute ja muude juhiste ümberkirjutamist, IT-vahendeid, jõustamise reegleid jne, samas peab igapäevane statistika tootmine kulgema sujuvalt.
Mõned aastad tagasi kuulutati bilansid mittevajalikeks, kuid nüüd nentis Eurostat, et bilansid peamiste teraviljade, õlikultuuride ja riisi osas on ikkagi vajalikud. Referentsaastateks sooviti komisjoni määrusega kinnitada 2016/2017, 2018/2019 ja 2020/2021, aga kuna osa liikmesriike oli nii kiire rakendamise vastu, siis lubati, et ses osas järgmisel aastal veel midagi ei juhtu.
Eurostat esitas aruande edusammude kohta, mis puudutab andmete kogumist ja avaldamist maa rendihinna ja maa hinna kohta. Enamus riike (sh Eesti) oli andmed 2013. aasta kohta esitanud.
Eurostat soovib pikaajalise stabiilsuse tagamiseks välja töötada ja kehtestada Parlamendi ja nõukogu määrus põllumajandustoodete hinnastatistika kohta tervikuna, sh maa ja rendihinnad. Liikmesriikide esindajad juhtisid jätkuvalt tähelepanu sellele, et senini puuduvad metoodilised manuaalid. Detsembri hinnastatistika töögrupis lubati manuaalide teemat arutada.
Eurostat on kogunud ja avaldanud mahepõllumajanduse statistikat alates 1997. aastast. Uus küsimustik kehtestati 2012. aastast andmete kogumiseks vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 834/2007 ja komisjoni määrusele (EÜ) nr 889/2008. Kuni 2013. aastani kogus mahepõllumajanduse statistikat Eurostatis toiduohutuse üksus, kuid aastal 2014 viidi vastutus üle direktoraati E1 (põllumajanduse ja kalanduse statistika). Andmed mahepõllumajanduse kohta on iga-aastased ja tuleb esitada 1. juuliks. Eesti on oma andmed õigeaegselt esitanud.

Kokkuvõte

Urve Valdmaa

Põllukultuuride kasvupind oli 2015. aastal SA esialgsete andmete kohaselt kokku 625,5 tuhat ha, mis on 3% suurem kui eelmisel aastal. Maaeluministeeriumis koostatud prognoosi kohaselt koristati käesoleval aastal teravilja rekordsaak - ca 1,47 mln t.

Teravilja kokkuostuhinnad olid käesoleva aasta septembris ca 7% madalamad kui möödunud aastal samal ajal, mistõttu rekordsaagist loodetav tulu jääb veidi tagasihoidlikumaks.

Veiseid oli septembri lõpus 3% (sh lehmi 5%) ja sigu 12% vähem, kuid lambaid ja kitsi 2%, kodulinde 1% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Piima toodeti 2015. aasta 9 kuuga 582,5 tuh t, mis on 4% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Piima 9 kuu keskmine kokkuostuhind oli käesoleval aastal 237 €/t, mis on 32% madalam kui eelmisel aastal samal perioodil. Viimati oli piima kokkuostuhind nii madalal tasemel 2009. aastal.

Sealihasektorit mõjutas negatiivselt III kvartalis asetleidnud Aafrika seakatku puhang, mis sundis hävitama loomi ning viis ka sealiha kokkuostuhinna langusse. Sealiha 9 kuu keskmine kokkuostuhind oli 12% madalam kui eelmisel aastal samal perioodil.

Statistikaametis valmis 2014. aasta aruanne põllumajandussektori majandustulemuste kohta, millest selgus, et põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus oli 2014. aastal 900 mln eurot. Tootmisteguritulu, milles on arvesse võetud toodangu väärtus, toodanguga seotud tootetoetused, muud toetused ning kulutused sisenditele, vähenes 5%.

Lisa 1. Teravilja turuolukord EL-s

Reno Paju

Septembris koostatud komisjoni prognoosi kohaselt on 2015. aasta teravilja kasvupind EL-s kokku 57,5 mln ha, mis on 1,1% vähem kui eelmisel aastal. Kultuuriti on pehme nisu pind 24,2 mln ha (-1% võrreldes eelmise aastaga), kõva nisu pind 2,4 mln ha (+4,5%), odra pind 12,3 mln ha (-1%), maisi pind 9,3 mln ha (-3,2%), rukki pind 2,2 mln ha (+6,2%) ja kaera pind 2,5 mln ha (-2,4%).

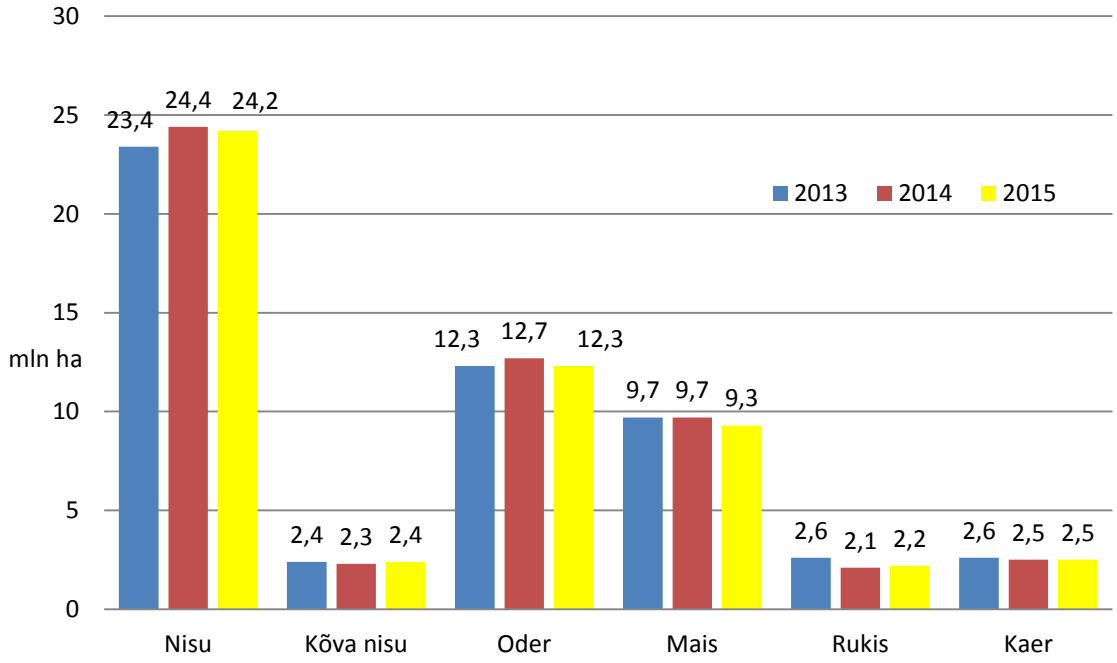

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 1. Teravilja kasvupinnad EL-s aastatel 2013 - 2015

Komisjon prognoosis 2015/2016 turustusaasta kogusaagiks EL-s 301,9 mln t, mis on 8,3% vähem kui aasta varem. Kultuuriti prognoositi saake järgmiselt: pehme nisu 144,6 mln t (-2,8% võrreldes eelmise turustusaastaga), kõva nisu 8 mln t (+5,3%), otra 59 mln t (-2%), maisi 58,4 mln t (-25%), rukist 8,1 mln t (-6,9%) ja kaera 7,4 mln t (-3,9%). Liikmesriigiti väheneb saak Prantsusmaal (-1,5%), Saksamaal (-5,2%), Poolas (-11,8%), Itaalias (-11,3%), Ühendkuningriigis (-7,7%), Ungaris (-16,6%) ja Rumeenias (-25,8%).

Augusti lõpust septembri keskosani valitses suuremas osas Kesk- ja Lõuna-Euroopas kuiv ja tavapärasest soojem ilmastik, mis avaldas mõju ka taliviljade arengule. Kui Põhja-Euroopas teravilja veel koristati, siis Kesk- ja Lõuna-Euroopas olid suuremas osas taliviljakülvid tehtud.

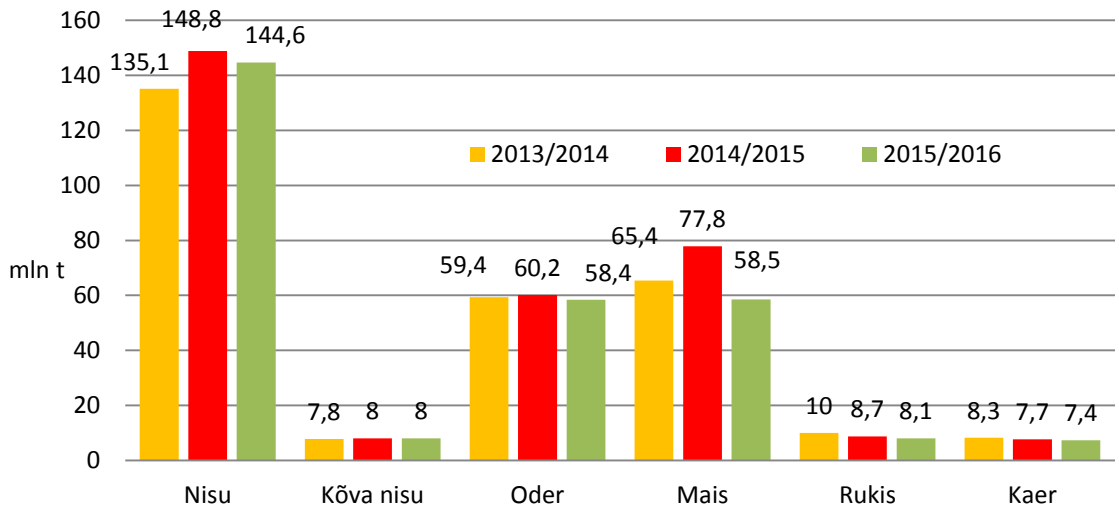

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 2. Teraviljasaak EL-s 2013/2014 ja 2014/2015 turustusaastal ning 2015/2016 turustusaasta saagiprognoos

Teravilja hinnad on alates suvest olnud languses, kuid kvartali lõpus hinnad stabiliseerusid. Kõrgekvaliteedilise toidunisu hind oli Prantsusmaal 178 $/t (209 $/t aasta tagasi samal ajal), Musta mere piirkonnas 183 $/t (238 $/t) ja USA-s 212 $/t (234 $/t). Maisi hind oli USA-s 174 $/t (175 $/t) ja odra hind Prantsusmaal on 169 $/t (176 $/t). Kõrge varude tase maailmas ja sügisene soodne ilmastik avaldavad hindadele survet ka edaspidi.

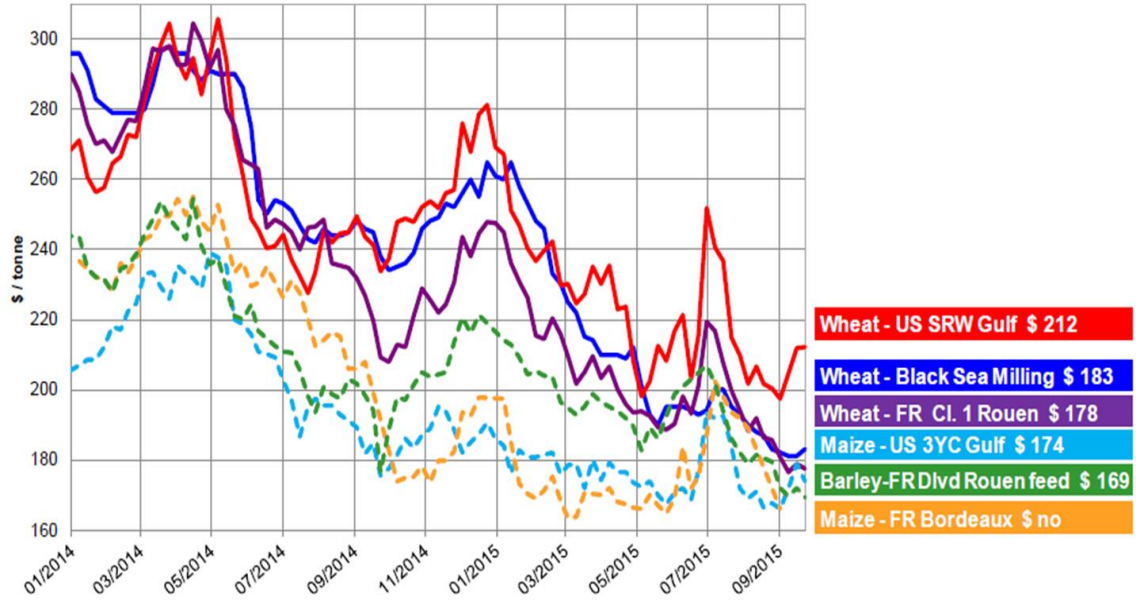

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 3. Teravilja hinnad EL-s ja maailmas 2015. Aastal

Kokku importis EL 2015/2016 turustusaasta esimese kolme kuuga 2,9 mln t (3,8 mln t eelmise aasta sama ajaga), millest 0,8 mln t oli pehmet nisu koos nisujahuga, 0,4 mln t kõva nisu, 1,5 mln t maisi ja 0,2 mln t otra.

Eksporditi 9 mln t (8,2 mln t eelmine aasta), millest 5 mln t oli nisu, 3,3 mln t otra, 0,3 mln t kõva nisu ja 0,4 mln t maisi.

Õlikultuuride (raps, päevalill, soja ja linaseeme) saak väheneb komisjoni septembri prognoosi kohaselt 2015/2016 turustusaastal EL-s kokku 12,7%. Rapsi koristatakse 21,08 mln t (-13,2% võrreldes eelmise turustusaastaga), päevalille 7,67 mln t (-15,5%), soja 1,97 mln t (+6,6%) ja õlilina 0,13 mln t (-11,9%).
Valgurikaste kultuuride (söödahernes, põlduba ja lupiin) saak suureneb 9,5%. Söödahernest koristatakse 1,61 mln t (+25,8%), põlduba 1,2 mln t (-6,6%) ja magusat lupiini 0,14 mln t (+8,5%).

Riisi toodetakse FAO prognoosi kohaselt 2015/2016 turustusaastal maailmas kokku 501 mln t (497 mln t eelmisel aastal) riisi, tarbitakse 510 mln t (507 mln t) ja varud jäävad 170 mln tonnile (169 mln t). Kaubeldakse jätkuvalt aktiivselt – 42,1 mln t ulatuses.
Maailmaturul oli kroovitud riisi hind Kambodžas 420 $/t, Tais 339 $/t, Indias 360 $/t ja Vietnam 323 $/t. Hinnad on langenud, kuna saagid on olnud tavapärasest suuremad.

EL importis 2014/2015 turustusaastaga 1,2 mln t riisi, mida on 11% enam kui eelmisel turustusaastal. Sama ajaga eksporditi 245 tuh t, mida on 13% enam kui eelmise aasta samal perioodil.

Lisa 2. Piima ja piimatoodete turuolukord EL-s

Kalev Karisalu

2015. aasta 9 esimese kuuga tarniti EL-s tööstustele piima eelmise aasta sama ajaga võrreldes 1,5% rohkem (joonis 1). I kvartali toodangu vähenemine (kehtis veel piimakvoot) asendus II kvartalis piimatootmise kasvuga ning III kvartalis kasv jätkus ning septembris ületasid EL kogutarned eelmise aasta taset samas võrdluses 2,4%.
Kolme esimese kvartali kokkuvõttes suurenes toodetav piimakogus 16-s liikmesriigis - enim Iirimaal (+9,89%), Luksemburgis (+6,7%), Belgias ja Ungaris (mõlemas +5,4%). Vähenemine võrreldes eelmise aasta sama perioodiga toimus aga 11-s liikmesriigis - enim Rumeenias (-9%), Küprosel (-4,5%) ja Kreekas (-3,1%).

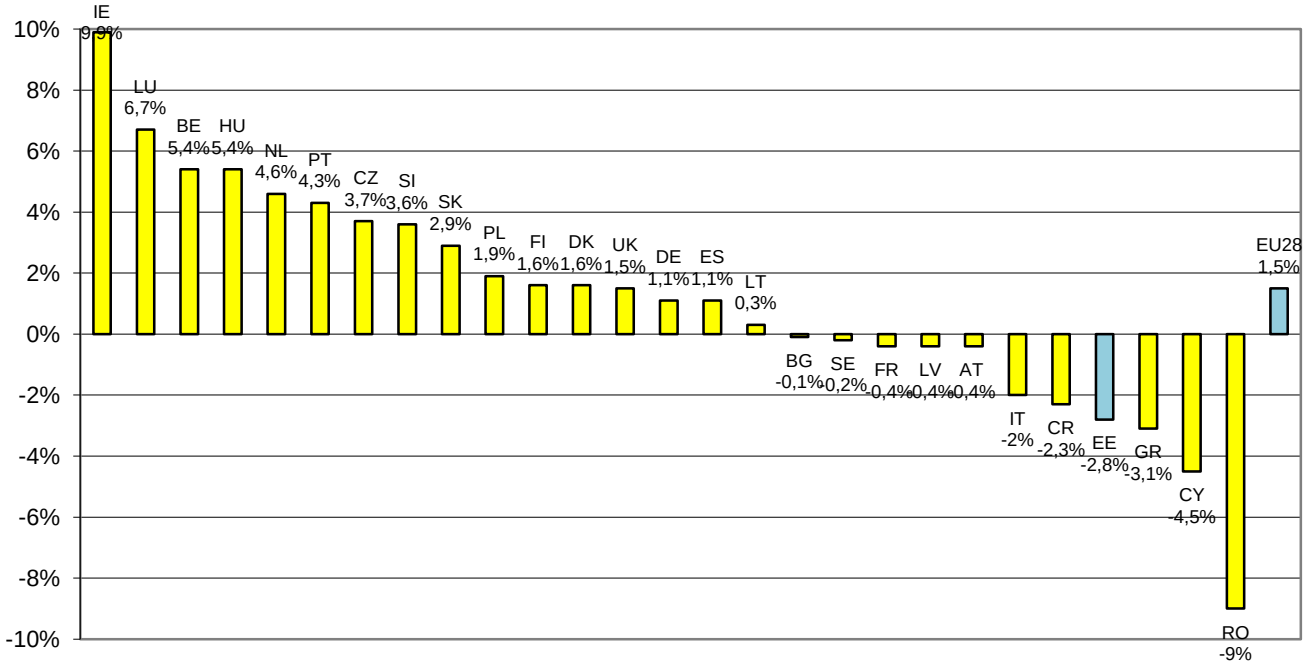

Allikas: Eurostat; Euroopa Komisjon

Joonis 1. Piima tarnimine tööstustele EL-s 2015. aasta jaanuar-september võrreldes eelmine aasta sama perioodiga

EL keskmise piima kokkuostuhinna langus III kvartali lõpus peatus ning tõusis septembris võrreldes augustiga 0,6% tasemele 29,9 €/100kg. Septembris tootjale makstud hind jäi aga eelmise aasta sama kuu hinnast 18% madalamaks (joonis 2).
EL madalaimat piima hinda maksti ka III kvartalis Balti riikide tootjaile. Eestis langes keskmine piima kokkuostuhind III kvartalis võrreldes II kvartaliga 2,8% tasemele 22,6 €/100kg, Läti ja Leedu hinnatasemed küündisid kvartali lõpus napilt üle 20 €/100kg (Lätis keskmine piima kokkuostuhind III kvartali lõpus 4,6% eelmise kvartali lõpust madalam ning Leedus 2,8% madalam). Septembris maksti tootjale Eestis piima eest 10% ning Lätis ja Leedus vastavalt 12% ja 13% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Soomes tõusis keskmine piima kokkuostuhind III kvartalis võrreldes eelnenud kvartaliga 1,3% tasemele 37,52 €/100kg (eelmise aasta sama ajaga võrreldes oli aga 14% langus).

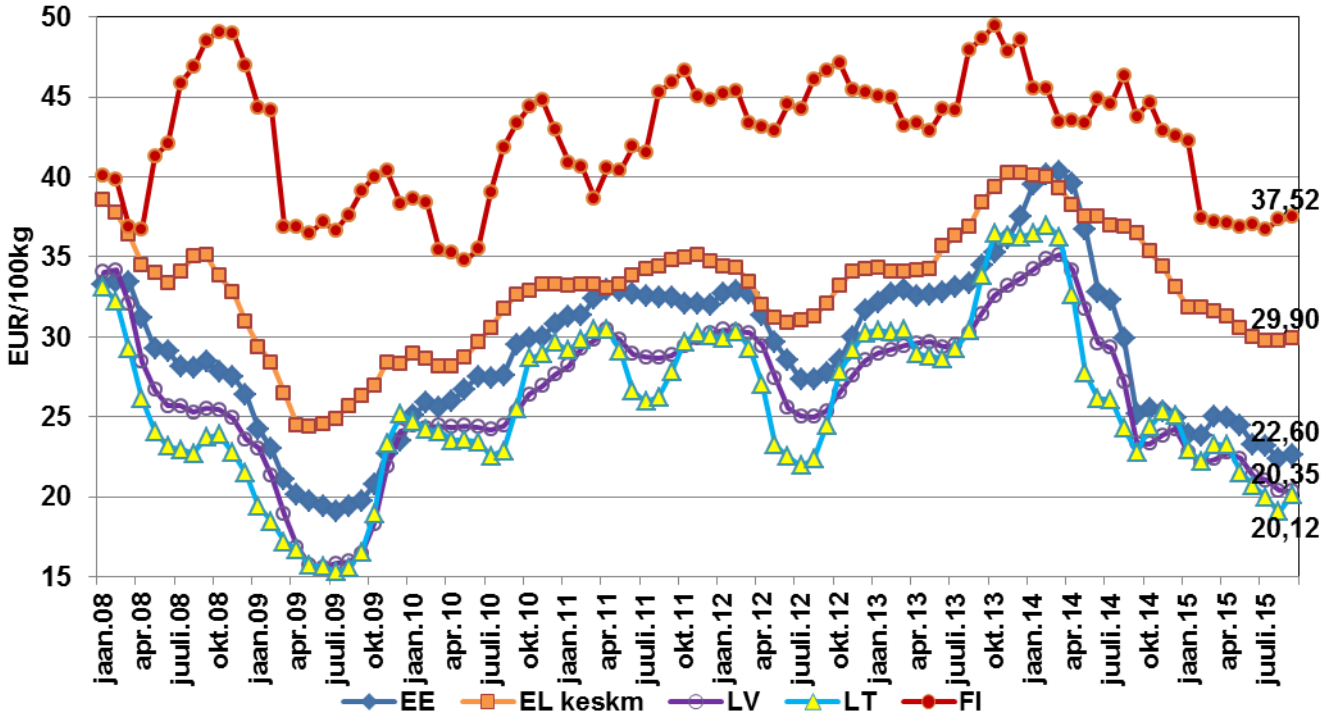

Allikas: Euroopa Komisjon; SA

Joonis 2. Eesti, Läti, Leedu, Soome ja EL keskmised piima kokkuostuhinnad jaanuar 2008 - september 2015

Peamiste piimatoodete hinnad 2015. aasta III kvartalis võrreldes II kvartaliga langesid, kuid languse tempo aeglustus ning septembris pöördusid või ja pulbrite hinnad vähehaaval tõusule ning juustude hinnad stabiliseerusid (joonis 3). Kvartaliga langes enim *Cheddar* juustu hind (6,6%) tasemele 296 €/100kg. Või hind vähenes 4,3% tasemele 289 €/100kg, pulbrite hinnad 3,8% (lõssipulber tasemele 175 €/100kg ja täispiimapulber tasemele 227 €/100kg) ning *Edam* juustu hind 3,2% tasemele 242 €/100kg. Lõssipulbri hinnalangus tähendas kukkumist sekkumishinna tasemele ning juuli keskel hakati mõnes liikmesriigis pulbrit sekkumislattu müüma. Või hind ületas kvartali lõpu seisuga sekkumishinda 30 protsendipunkti võrra.
Eelmise aasta III kvartali lõpuga võrreldes oli *Edam* juustu hind selle aasta III kvartali lõpus 23,2% madalam, lõssipulbri hind 19,7%, *Cheddar* juustu hind 16,1%, piimapulbri hind 7,7% ning või hind 5,9% madalam.

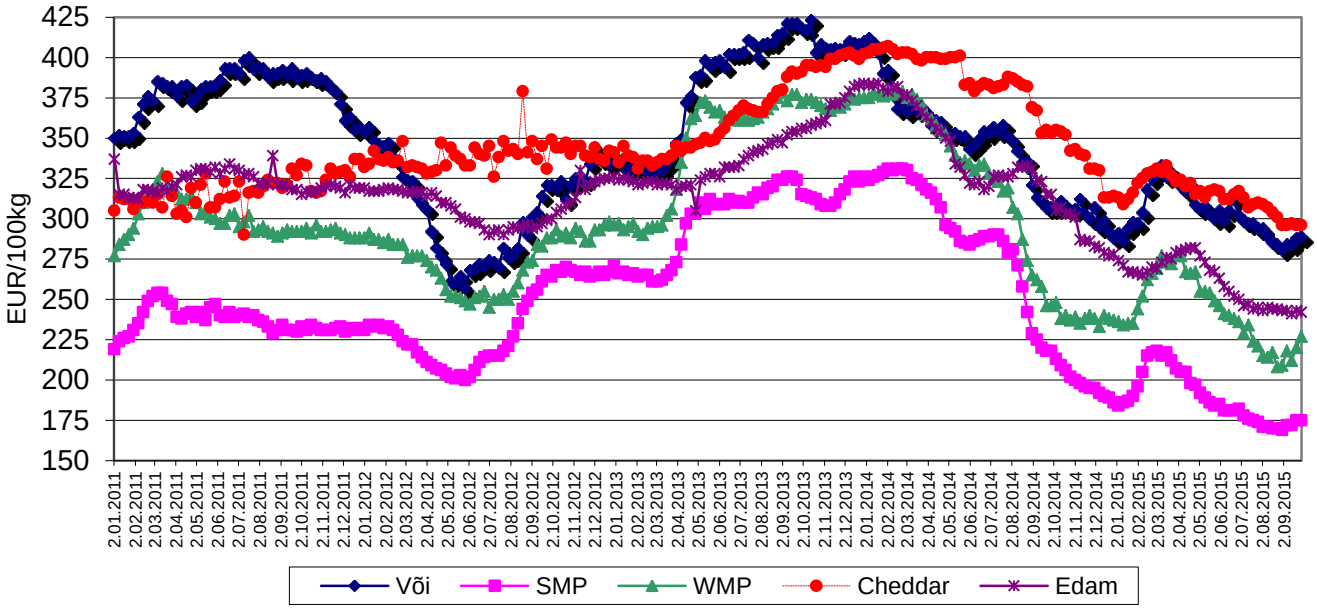

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 3. Põhiliste piimatoodete hinnad EL-s jaanuar 2011 - juuni 2015

Maailmaturul pöördusid piimatoodete hinnad III kvartali lõpupoole tõusu suunas. USA hinnad on kõrgeimad, EL hinnad on konkurentsivõimelisimad (madalaimad) pulbril, Okeaania hinnad või ja juustu osas.

EL piimatoodete ekspordimahud III kvartalis eelmise aastaga võrreldes suurenesid. Nii võid kui ka pulbreid (v.a lõssipulber) veeti kvartali kõikidel kuudel välja rohkem, juustu kahel viimasel kuul rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. 2015. aasta 9 kuu kokkuvõttes viidi või ja võiõli välja 33%, lõssipulbrit 10% ja täispiimapulbrit 1% rohkem kui eelmisel aastal sama ajaga. Juustude väljaveo miinus eelmise aastaga võrreldes kahanes aga vaid 5%-le.

Impordi puhul jõudsid Hiinasse sisseveetavad kogused III kvartalis eelmise aasta sama ajaga võrreldavale tasemele, kuid 9 kuu kokkuvõttes on täispiimapulbri, või ja lõssipulbri impordikogused suures miinuses (vastavalt -52%, -27% ja SMP -21%), vaid juustu on imporditud veidi rohkem (+5%). Teine oluline importija, Venemaa, on 2015. aasta 8 esimese kuuga vähendanud juustu sissevedu võrreldes eelmise aasta sama ajaga 48%, või sissevedu 39% ning täispiimapulbri sissevedu 29%, lõssipulbri import oli aga 23% suurenenud.

Lisa 3. Sealiha turuolukord EL-s

Liina Jürgenson

Keeruline olukord EL sealihasektori jätkus ka III kvartalis. Euroopa Komisjoni poolt aprillis käesolevaks aastaks tehtud sealiha hinnaprognoos näitas kõrgeimat hinda III kvartaliks. Nimetatud prognoosi kohaselt jääb sealiha hind 2015. aastal eelnevate aastatega võrreldes madalaimaks, tõustes vaid S ja E klassi osas III kvartalis pisut üle 150 €/100kg. Tegelik III kvartali sealiha hind selliseks ka kujunes. EL keskmine sealiha S klassi hind oli kõrgeim juulis (151,30 €/100kg) ja madalaim augustis (150,03 €/100kg). E klassi hind jäi III kvartaliks prognoositust madalamaks, olles madalaim augustis (142,82 €/100kg) ja kõrgeim septembris (146,57 €/100kg). III kvartalis suurenes vaid R klassi sealiha hind ning septembri keskmiseks R klassi hinnaks kujunes Suurbritannia ja Itaalia kõrgete hindade tõttu 185,76 €/100kg.

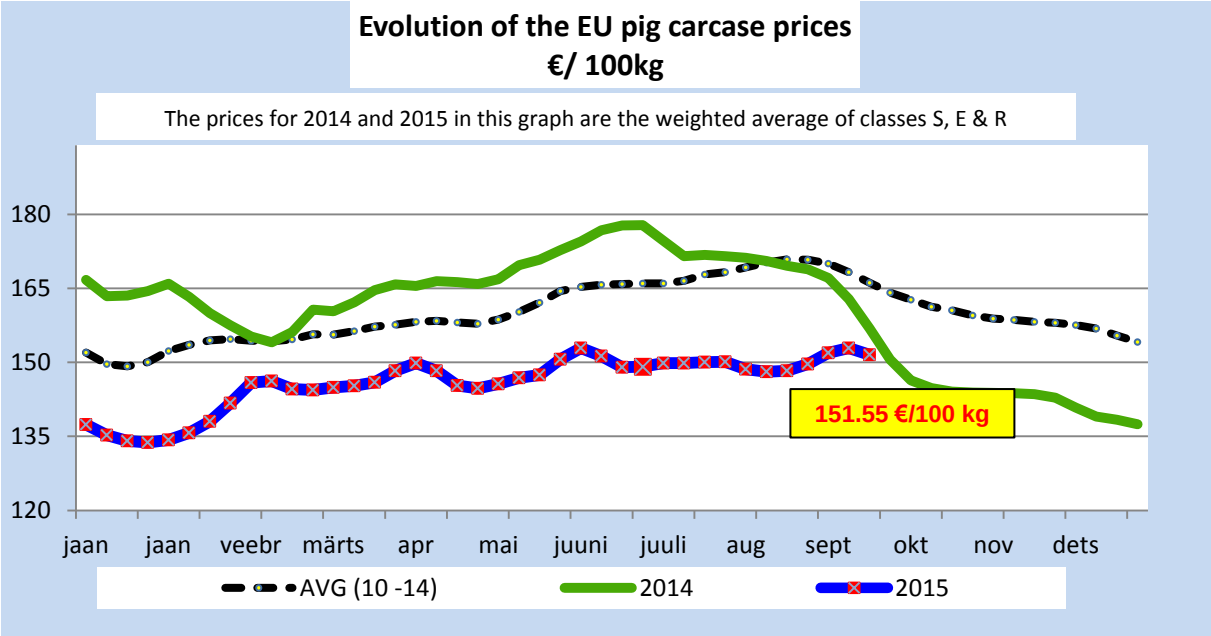

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 1. EL searümpade keskmised hinnad aastatel 2014-2015 kuude lõikes

Septembris jäi E klassi hinnatase kõigis liikmesriikides alla 200 €/100kg. Kõrgeim oli hind Rootsis (180 €/100kg), Suurbritannias (176 €/100kg) ja Kreekas (173 €/100kg), madalaim Hollandis (129 €/100kg), Belgias (129 €/100kg) ja Taanis (131 €/100kg).

Tabel 1. Searümba (klass E) keskmine hind septembris 2013-2015, €/100kg

	September			2015/ 2014
	2013	2014	2015	%
EL keskmine	191,04	158,32	146,57	-7,4
Eesti	181,22	162,70	141,25	-13,2
Läti	199,16	160,64	155,14	-3,4
Leedu	189,91	159,10	145,53	-8,5
Soome	176,62	161,99	147,54	-8,9
Taani	169,39	149,31	131,07	-12,2

Allikas: Euroopa Komisjon

EL põrsaste keskmine hind jäi ka III kvartalis olulisemalt madalamaks kui eelnevatel aastatel. Kolmel viimasel kuul oli põrsa hind madalaim augustis (33,45 €) ja kõrgeim juulis (36,29 €).

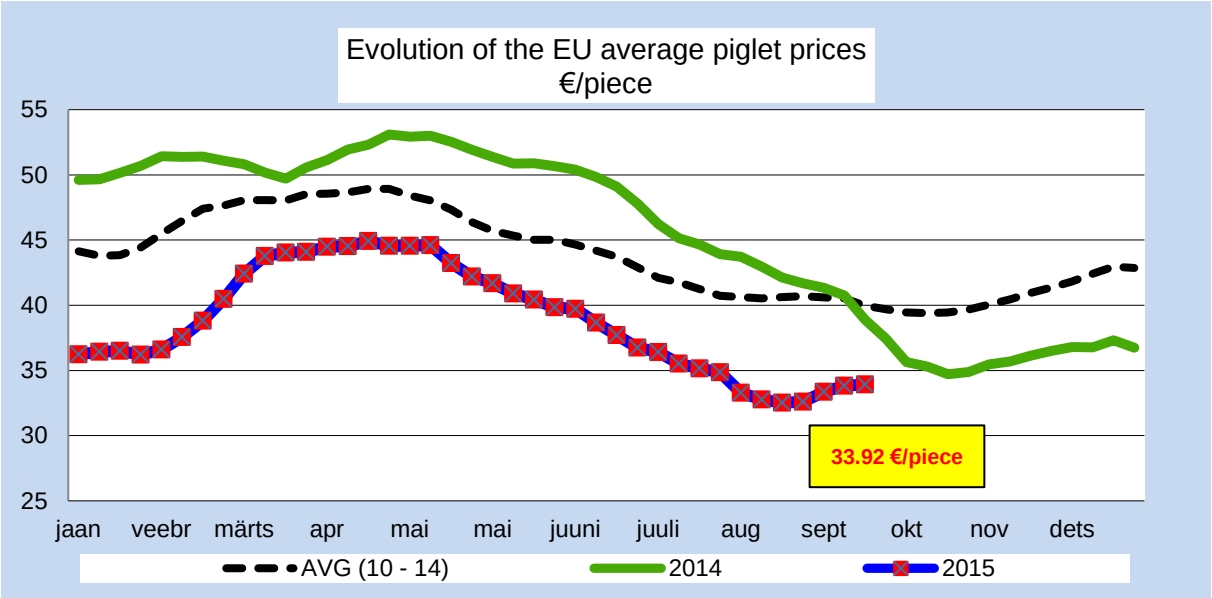

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 2. EL keskmine põrsaste hind aastatel 2014-2015 kuude lõikes

Liikmesriigiti oli põrsa hind kõrgeim III kvartali viimasel kuul (septembris) Rootsis (76 €), Slovakkias (65 €), Itaalias (62 €) ja madalaim Hollandis (18 €), Hispaanias (21 €) ja Prantsusmaal (24 €).

Tabel 2. 20 kg põrsa keskmine hind juunis 2013-2015, eurodes

	September			2015/ 2014
	2013	2014	2015	%
EL keskmine	48,27	40,40	33,48	-17,1
Eesti	38,36	37,56	34,70	-7,6
Soome	55,57	53,43	45,34	-15,1
Taani	50,73	44,63	38,89	-12,9

Allikas: Euroopa Komisjon

EL sealiha kaubandusbilanss oli positiivne. EL kaubandusandmed näitavad impordi (1,3%) vähenemist ja ekspordi (5,8%) suurenemist võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. 2015. aasta jaanuarist septembrini imporditi kokku 25 788 t sealiha, peamiselt Šveitsist (59% kogu impordist). Import on vähenenud kõige enam Serbiast (39% vähem kui eelmisel aastal samal ajal). Imporditakse põhiliselt värsket sealiha.
EL eksportis sealiha käesoleva aasta üheksa kuuga kokku 2 247 587 t. Ekspordi peamised sihtriigid olid endiselt Hiina (33,9 % kogu ekspordist), Jaapan (9,3% kogu ekspordist) ja Hongkong (8,9% kogu ekspordist). Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenes eksport kõige enam Hiina (51%) ja vähenes Hongkongi (33%). Eksport Venemaale on vähenenud 83%, moodustades kogu ekspordist vaid 0,4%. Eksporditakse põhiliselt külmutatud tooteid.

Lisa 4. Veise- ja vasikaliha turuolukord EL-s

Ragne Lokk

Euroopa Komisjoni statistika põhjal on veiseliha toodang (tapakaalus) tulenevalt loomade arvu suurenemisest käesoleva aasta esimese seitsme kuuga eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenenud 3,7%. Suurim toodangu kasv oli Ungaris ja Poolas, vastavalt 15% ja 13%, suurim toodangu langus oli aga Maltal 13% ja Slovakkias 8%.

Vaadeldes veiseliha R3 hinda liikmesriigiti kahe viimase aasta võrdluses (joonis 1) selgub, et alla EL referentshinna (222,4 €/100kg) toodeti veiseliha 2015. aasta septembri seisuga vaid Lätis, kus keskmiseks hinnaks oli 208,97 €/100kg. Käesoleva aasta septembris oli EL keskmine veiseliha (R3) hind 383,10 €/100kg (4% kõrgem, kui aasta tagasi), millest kõrgemat hinda maksti kuues liikmesriigis (kõige kõrgem hind oli Ühendkuningriigis 493,95 €/100kg). Madalaim hinnatase oli Lätis, Rumeenias (247 €/100kg) ja Ungaris (260 €/100kg). Eesti oli madalamate hindade pingereas viiendal kohal (306 €/100kg).

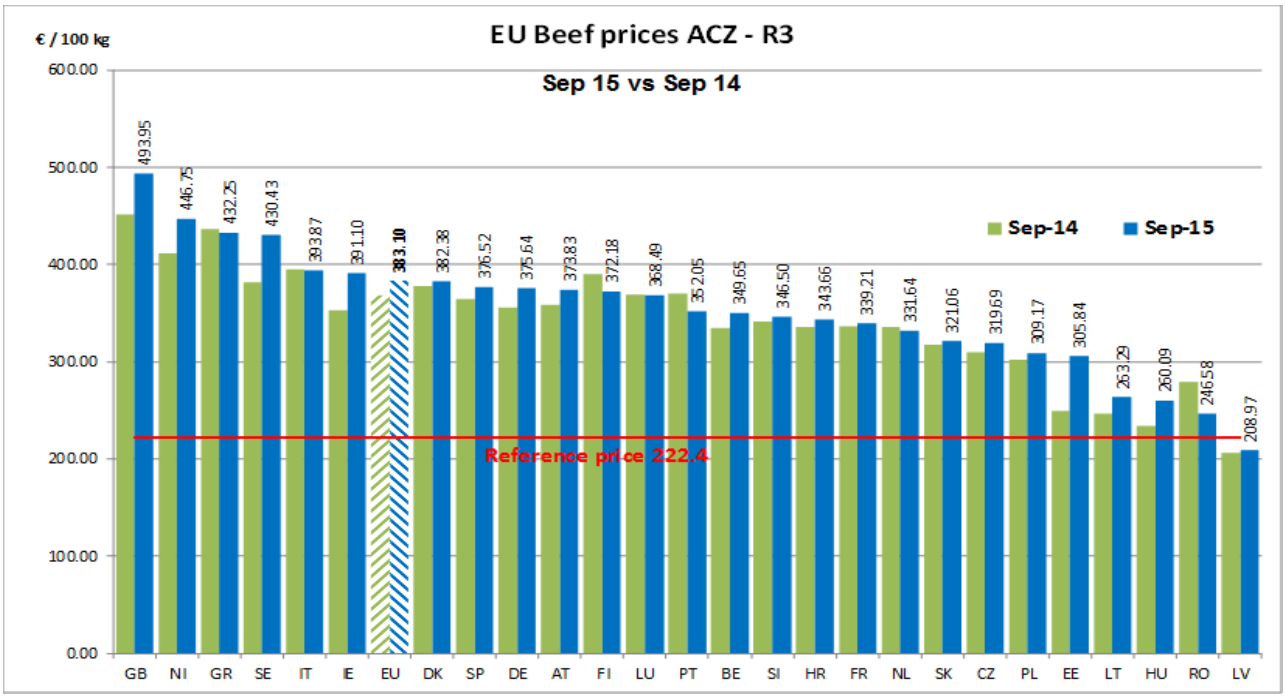

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 1. Veiseliha keskmised hinnad liikmesriigiti, €/100kg
(*legendi selgitus: A-noorpullid, C-härjad, Z- 8-12 kuu vanused loomad*)

Hinnatasemed erinevate kategooriate lõikes jäävad eelmise aasta tasemest kõrgemale (joonis 2). Noorpullide keskmine hind oli septembris 374,18 €/100kg (+3,2% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga), härgadel 429,44 €100kg (+8,6%), lehmad 291,67 €/100kg (+2,1%), mullikad 393,67 €/100kg (+2,5%).

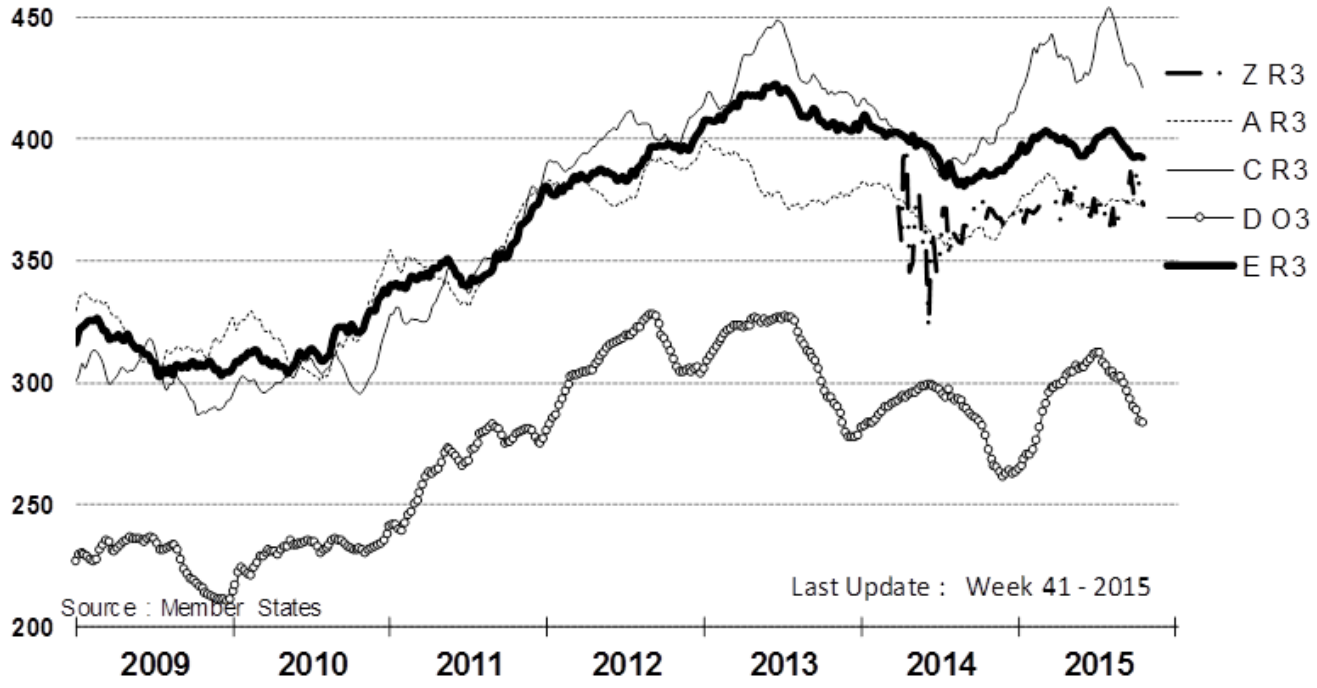

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 2. Erinevate veiseliha kategooria keskmised hinnad EL-s aastatel 2009-2015, €/100kg
(*legendi selgitus: Z- 8-12 kuu vanused loomad, A-noorpullid, C- härjad, D- lehmad, E- mullikad*)

Veiseliha ja elusveiste **eksport** 2015. aasta jaanuarist augustini suurenes võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 6,2%. Käesoleva aasta 8 kuu jooksul eksporditi EL-st veiseliha ja elusloomi kolmandatesse riikidesse 377 305 t. Seni peamise sihtkoha, Hongkongi, on asendanud Liibanon ja Türgi. Väljavedu Liibanoni moodustas kaheksal esimesel kuul kogu ekspordist 9% ja on eelmise aasta sama ajaga võrreldes suurenenud 33%. Väljavedu Hongkongi ja Türki moodustas kogu ekspordist 8%, kusjuures eksport Hongkongi on vähenenud võrreldes eelmise aastaga 12%. Eksport Venemaale on eelmise aastaga võrreldes vähenenud 91% ja sinna viiakse veel vaid neid tooteid, mis ei käi piirangute alla - peamiselt aretusloomi. Elusloomi eksporditakse EL-st peamiselt Liibanoni ja Türki, aga ka Iisraeli, Liibüasse, Alžeeriasse ja Bosnia Hertsegoviinasse. Prantsusmaal leviv *bluetonque* haigus võib mõjutada negatiivselt septembri ja ka järgnevate kuude ekspordikoguseid, kuna kehtivad piirangud loomade liikumise osas ning eksport on raskendatud.
Maailmaturul on peamised eksportöörid samad, kes eelmisel aastal – Austraalia, USA, Brasiilia.

Tabel 1. Veiseliha ja elusloomade eksport, tonnides

Peamised sihtkohad	2012	2013	2014	2015 jaan-august
Liibanon	27 473	26 323	37 977	34 101
Türgi	101 475	5 086	8 118	29 293
Hongkong	17 894	28 540	64 963	29 050
Ghana	28 693	40 878	33 287	25 407
Bosnia Hertsegovina	19 714	26 814	34 135	25 285
Elevandiluurannik	15 929	21 619	28 839	22 587
Šveits	19 911	26 526	26 636	18 386
Norra	14 620	10 222	7 899	15 969
Alžeeria	17 323	25 930	18 544	11 987
Liibüa	11 974	18 675	14 280	11 199
Muud sihtkohad	11 834	50 613	51 477	109 565
Kokku eksport	**508 473**	**453 705**	**559 321**	**377 305**
Muutus võrreldes eelnenud aastaga	**-19%**	**-11%**	**+23%**	**+6,2%**

Allikas: Euroopa Komisjon

EL **importis** jaanuarist augustini 214 286 t veiseliha ja elusloomi. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga on import rahvusvahelise nõudluse languse tõttu vähenenud. Peamiselt tuuakse veiseliha jätkuvalt Brasiiliast (41% kogu impordist), aga ka Uruguaist ja Argentiinast (vastavalt 15% ja 13%).
Maailmaturul on importööridest Hiina senise liidripositsiooni üle võtnud USA, kolmandal kohal on Jaapan ning järgnevad Venemaa ja Mehhiko.

Tabel 2. Veiseliha ja elusloomade import, tonnides

Peamised sihtkohad	2012	2013	2014	2015 jaan-august
Brasiilia	126 926	146 038	143 976	88 457
Uruguai	52 580	51 641	48 719	31 402
Argentiina	51 696	47 977	42 010	28 396
Austraalia	21 311	28 106	32 679	20 353
USA	21 097	22 300	23 286	16 913
Uus-Meremaa	15 376	13 958	14 382	8 338
Namiibia	8 848	11 113	9 918	8 293
Botswana	474	6 280	6 490	6 477
Šveits	4 949	4 287	5 456	3 116
Muud sihtkohad	1 711	232	1 031	191
Kokku import	**307 388**	**334 604**	**331 579**	**214 286**
Muutus võrreldes eelnenud aastaga	**-5%**	**+9%**	**-1%**	**-2,1%**

Allikas: Euroopa Komisjon

Lisa 5. Linnuliha ja munade turuolukord EL-s

Helena Vaher

Linnuliha keskmine hind järgis 2015. aasta III kvartalis eelmise aasta hinnataset. Linnuliha hinnatase oli kõrgem III kvartali alguses (juulis 193,22 €/100kg), kuid langes septembriks tasemele 191,52 €/100kg. Käesoleva aasta III kvartali hinnatase oli 2,1% kõrgem kui eelmisel aastal samal ajal (joonis 1).

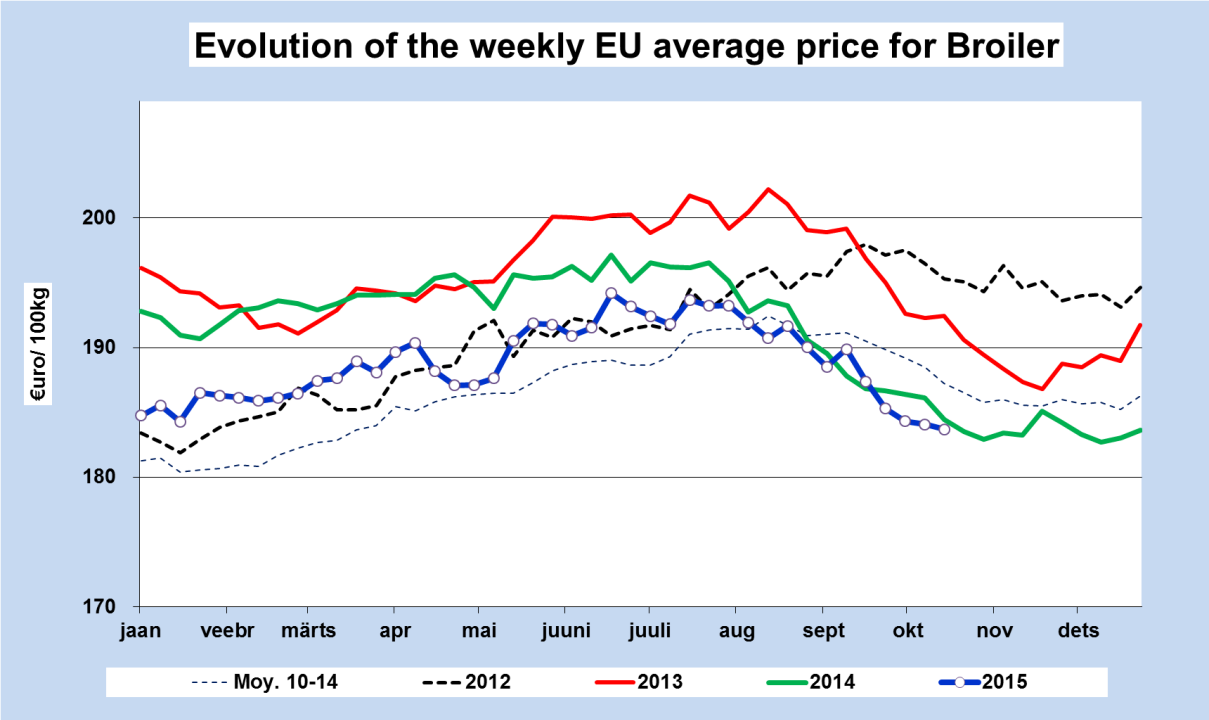

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 1. EL linnuliha keskmine hind aastatel 2012-2015 nädalate lõikes

Liikmesriigiti oli hinnatase 2015. aasta septembris kõrgeim Rootsis (264,38 €/100kg), Saksamaal (260 €/100kg) ja Soomes (257,88 €/100kg) ning madalaim Poolas (134,14 €/100kg), Bulgaarias (146,20 €/100kg) ja Leedus (150,37 €/100kg). Võrreldes eelmise aastaga langes linnuliha hind kõige rohkem Lätis (-11,4%) ja Rumeenias (-8,8%), tõusis aga Rootsis (+12%) ja Suurbritannias (+10,2%).

Tabel 1. Linnuliha keskmine hind septembris, €/100kg

	2013	2014	2015	2014/2015 %
EL keskmine	197,37	187,62	191,52	2,1
Eesti				konfidentsiaalne
Läti	178,92	177,88	157,61	-11,4
Leedu	154,16	147,63	150,37	1,9
Soome	270,94	265,17	257,88	-2,8

Allikas: Euroopa Komisjon

EL linnuliha kaubandusbilanss oli jätkuvalt positiivne. III kvartalis suurenes linnuliha import, eksport aga vähenes. Käesoleva aasta kaheksa kuuga importis EL 572 008 t linnuliha, mida on 0,3% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Kõige enam toodi linnuliha jätkuvalt Brasiiliast (56,3% kogu impordist) ja Taist (33% kogu impordist).

Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes import kõige enam Ukrainast (+162%).
EL eksportis III kvartalis 951 759 t linnuliha, mis on 1,6% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Peamisteks sihtriikideks on endiselt Lõuna-Aafrika (13,8% kogu linnuliha ekspordist) ja Benin (10,8% kogu linnuliha ekspordist). Saudi Araabia on eksporditavate koguste järgi kolmandal kohal, moodustades kogu EL linnuliha ekspordist 9,5%. Eelmise aasta sama ajaga võrreldes on Filipiinidel eksport märgatavalt suurenenud (+81%) , moodustades kogu linnuliha ekspordist 6,5%.

EL keskmine **kanamuna hind** ületas käesoleva aasta III kvartalis viimase viie aasta keskmist hinnataset (joonis 2). Juulis tõusis hind märgatavalt (134,02 €/100kg), kuid septembriks hind veidi langes (133,62 €/100kg). 2015. aasta septembri keskmine kanamunade hind ületas eelmise aasta septembri keskmist hinda 5,1%.

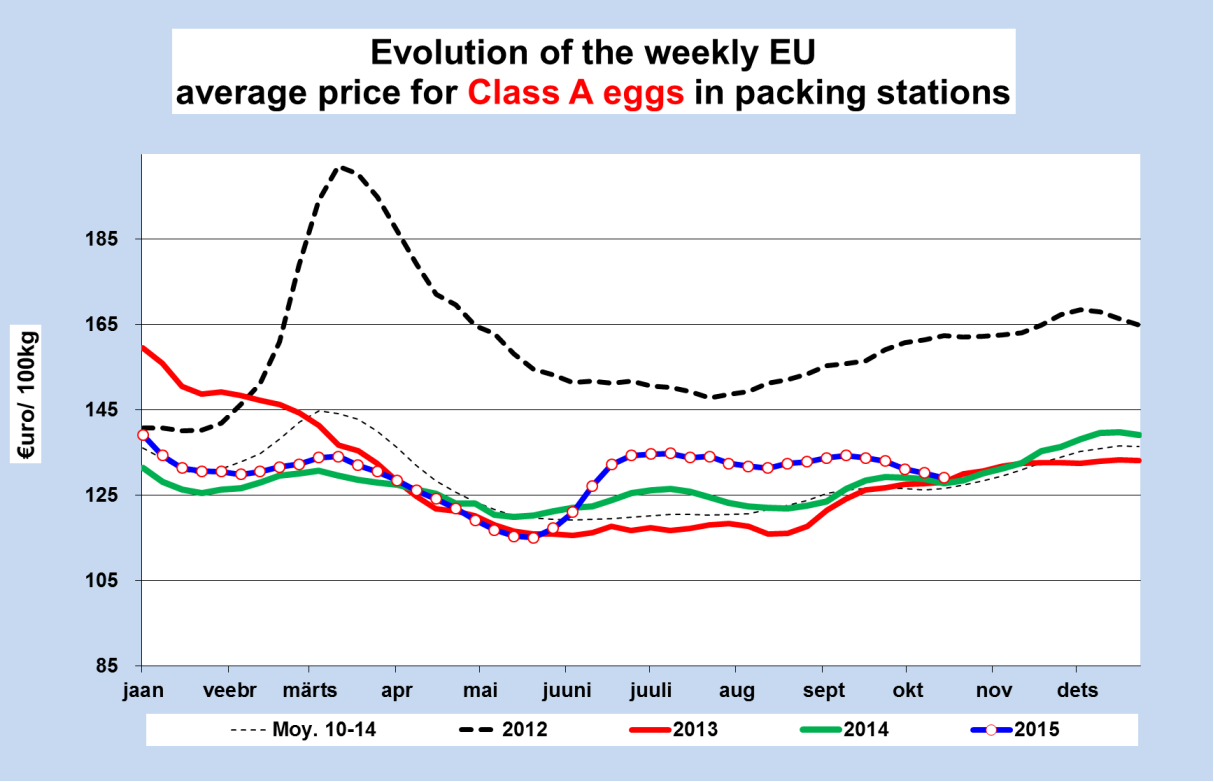

Allikas: Euroopa Komisjon
Joonis 2. EL kanamunade keskmine hind aastatel 2012-2015 nädalate lõikes

Liikmesriigiti oli juunis kanamuna hinnatase kõrgeim Rootsis (202,27 €/100kg), Itaalias (176,74 €/100kg) ja Küprosel (174,73 €/100kg) ning madalaim Tšehhis (107,79 €/100kg), Leedus (109,44 €/100kg) ning Rumeenias (110,61 €/100kg). Võrreldes eelmise aasta sama ajaga oli kanamunade hinnatõus suurim Portugalis (+18,4%) ja Belgias (+18,2%), suurim hinnalangus aga Itaalias (-13,7%) ja Austrias (-7%).

Tabel 2. Kanamunade keskmine hind septembris (€/100kg)

	2013	2014	2015	2014/2015 %
EL keskmine	124,45	127,12	133,62	5,1
Eesti	119,60	118,68	115,17	-3,0
Läti	115,49	120,50	119,56	-0,8
Leedu	112,98	110,99	109,44	-1,4
Soome	161,41	140,00	153,85	9,9

Allikas: Euroopa Komisjon

EL kanamunade puhul on nii import kui ka eksport suurenenud, kaubandusbilanss on samuti positiivne.

Kanamune (v.a haudemunad) **imporditi** käesoleva aasta kaheksa kuuga 31% rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. EL importis kokku 11 735 t kanamune. Kõige suurem oli kanamunade import Indiast (37,8% kogu impordist) ja Argentiinast (20,4% kogu impordist). India kanamunade hind on maailmaturu madalaim. Sissevedu nii Argentiinast kui ka Indiast suurenes märkimisväärselt.

Kanamunade **eksport** suurenes jaanuarist augustini 10,7%. Kokku eksporditi 165 883 t kanamune. Põhiliselt viidi mune jätkuvalt Jaapanisse (29% kogu ekspordist) ja Šveitsi (17% kogu ekspordist). Võrreldes eelmise aasta sama ajaga oli eksport Jaapanisse vähenenud 6,8%, aga Araabia Ühendemiraatidesse suurenenud 115% (6% kogu ekspordist).

Lisa 6. Lamba-ja kitseliha turuolukord EL-s

Ragne Lokk

Lambaliha toodang EL-s oli käesoleva aasta esimese seitsme kuuga 0,5% suurem kui aasta tagasi samal perioodil. Kitseliha toodang oli aga võrreldes 2014. aasta 7 kuuga 3,3% vähenenud ja seda peamiselt suurima tootja Kreeka tõttu, kus toodang vähenes.
Kui raskete rümpade hinnad olid aasta alguses viimase kahe aasta hindadest kõrgemal tasemel, siis III kvartaliks olid need langenud ning jäid enam-vähem samale tasemele kui 2014. ja 2013. aastal samal ajal (joonis 1).
Septembri keskmiseks raskete rümpade hinnaks kujunes 485,82 €/100kg. Madalaim hind oli Rumeenias (226,85 €/100kg) ja Eestis (243,17 €/100kg), kõrgeim Prantsusmaal (633,70 €/100kg) ja Küprosel (583,53 €/100kg).
Kergete rümpade hinnad olid samuti aasta algul kõrgemad ja ületasid ka III kvartalis eelmise aasta sama perioodi hinnataset. EL keskmine kergete lambarümpade hind oli septembris 636,22 €/100kg. Madalaim hind oli Slovakkias (435,43 €/100kg) ja kõrgeim Hispaanias (759,03 €/100kg).

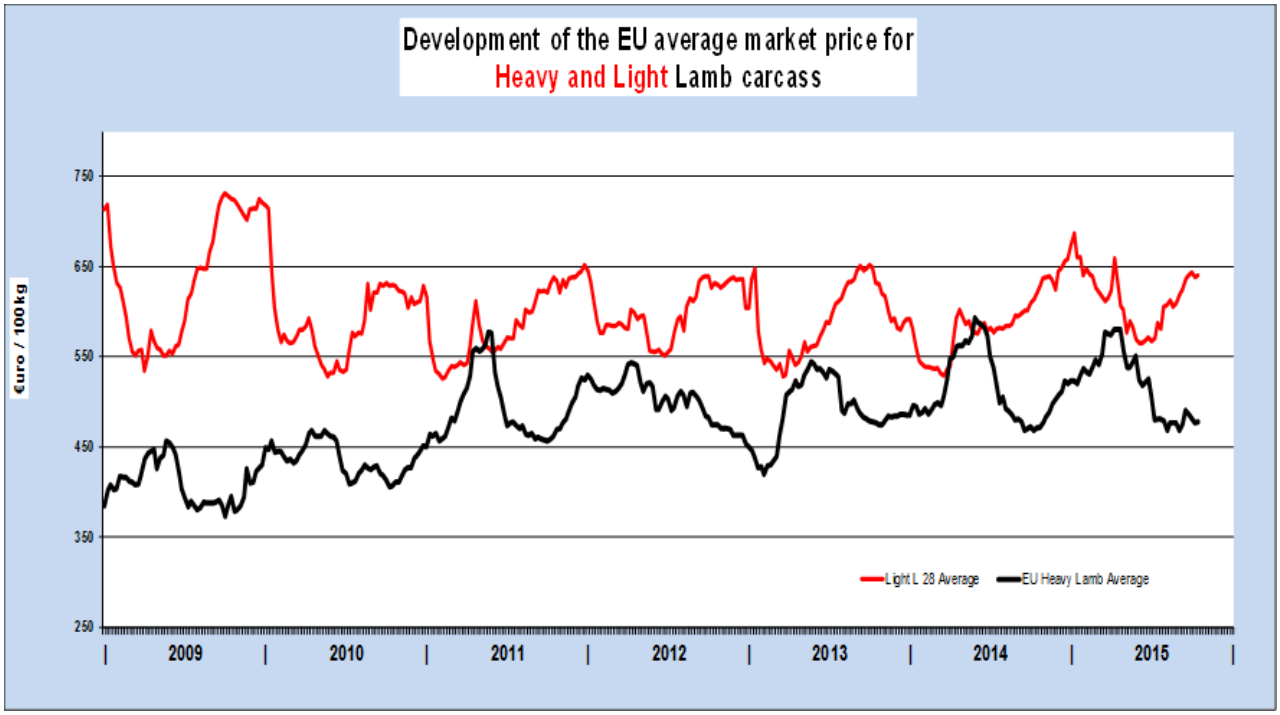

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 1. Kergete ja raskete lambarümpade keskmised hinnad EL-s aastatel 2009-2015

EL lamba- ja kitseliha kaubandusbilanss oli traditsiooniliselt negatiivne, sest imporditakse kordi rohkem kui eksporditakse.
Kaubandusstatistika kohaselt suurenes lamba- ja kitseliha import 2015. aasta jaanuarist augustini 1,4%. Kokku **importis** EL selle aja jooksul lamba- ja kitseliha ja elusloomi 157 983 t, millest 88% moodustas Uus Meremaalt pärit lamba- ja kitseliha. Enamasti imporditakse külmutatud tooteid.

Peamised lamba-ja kitselihatoodete importijad maailmaturul olid augustikuu andmetel EL, Hiina sh Hongkong, USA.

Tabel 1. EL lamba- ja kitseliha ning elusloomade import, tonnides

Peamised päritoluriigid	**2012**	**2013**	**2014**	**2015 jaanuar-august**
Uus Meremaa	170 112	178 732	165 175	138 827
Austraalia	17 631	19 645	21 355	12 261
Tšiili	3 226	3 983	3 618	2 017
Kokku import	**200 940**	**211 750**	**200 231**	**157 983**
Muutus võrreldes eelnenud aastaga	**-14%**	**+5%**	**-5%**	**+1,4%**

Allikas: Euroopa Komisjon

EL **eksportis** lamba- ja kitseliha (sh elusloomi) jaanuarist augustini 43 351 t, mis on võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 20% vähem. Peamiselt viidi liha ja elusloomi Liibüasse (32% kogu ekspordist) ja Jordaaniasse (27% kogu ekspordist).
Peamised lamba-ja kitselihatoodete eksportijad maailmaturul on traditsiooniliselt Uus Meremaa, Austraalia ja kolmandana märksa väiksemate kogustega EL.

Tabel 2. EL lamba- ja kitseliha ning elusloomade eksport, tonnides

Peamised sihtriigid	**2012**	**2013**	**2014**	**2015 jaanuar-august**
Liibüa	13 560	23 383	24 952	13 885
Jordaania	5 836	7 032	7 834	11 758
Hongkong	14 014	23 122	19 333	3 757
Liibanon	2 336	2 400	3 011	2 887
Kokku eksport	**55 500**	**74 406**	**73 504**	**43 351**
Muutus võrreldes eelnenud aastaga	**+37%**	**+34%**	**-1%**	**-20%**

Allikas: Euroopa Komisjon